ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 24.10.2024
COM(2024) 489 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

για την εφαρμογή της οδηγίας (ΕΕ) 2016/800 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2016, σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών

Πίνακας περιεχομένων

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2
2. ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ 4
3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΗΜΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ 6
   - 3.1. Πεδίο εφαρμογής (άρθρο 2) και διαδικασίες του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (άρθρο 17) 6
   - 3.2. Ορισμοί (άρθρο 3) 8
   - 3.3. Δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρο 4) 8
   - 3.4. Δικαίωμα του παιδιού να ενημερωθεί ο ασκών τη γονική μέριμνα (άρθρο 5) 9
   - 3.5. Συνδρομή από δικηγόρο (άρθρο 6) 10
   - 3.6. Δικαίωμα σε ατομική αξιολόγηση (άρθρο 7) 13
   - 3.7. Δικαίωμα ιατρικής εξέτασης (άρθρο 8) 15
   - 3.8. Οπτικοακουστική καταγραφή των ανακρίσεων (άρθρο 9) 15
   - 3.9. Περιορισμός της στέρησης της ελευθερίας (άρθρο 10) 16
   - 3.10. Εναλλακτικά μέτρα (άρθρο 11) 17
   - 3.11. Ειδική μεταχείριση στην περίπτωση στέρησης της ελευθερίας (άρθρο 12) 17
   - 3.12. Έγκαιρη και επιμελής εξέταση των υποθέσεων (άρθρο 13) 19
   - 3.13. Δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 14) 19
   - 3.14. Δικαίωμα του παιδιού να συνοδεύεται από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα κατά τη διαδικασία (άρθρο 15) 20
   - 3.15. Δικαίωμα των παιδιών να παρίστανται αυτοπροσώπως και να συμμετέχουν στη δίκη τους (άρθρο 16) 21
   - 3.16. Δικαίωμα στη χορήγηση νομικής συνδρομής (άρθρο 18) 21
   - 3.17. Μέσα ένδικης προστασίας (άρθρο 19) 22
   - 3.18. Κατάρτιση (άρθρο 20) 23
   - 3.19. Συλλογή στοιχείων (άρθρο 21) 25
   - 3.20. Έξοδα (άρθρο 22) 25
   - 3.21. Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο (άρθρο 24) 25
4. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 26
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ 29

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οδηγία (ΕΕ) 2016/800 σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών[1] (στο εξής: οδηγία) αποσκοπεί στη θέσπιση δικονομικών εγγυήσεων που θα εξασφαλίζουν ότι τα παιδιά, δηλαδή άτομα κάτω των 18 ετών, που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, είναι ικανά να κατανοούν και να παρακολουθούν την εν λόγω διαδικασία και να ασκούν το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη. Αποσκοπεί επίσης στην πρόληψη της υποτροπής και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης των παιδιών που έρχονται σε σύγκρουση με τον νόμο.

Οι εγγυήσεις που προβλέπονται στην εν λόγω οδηγία βασίζονται στο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και στο δικαίωμα της υπεράσπισης, όπως κατοχυρώνονται στα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης[2] σε συνδυασμό με το άρθρο 24 για τα δικαιώματα του παιδιού, το οποίο θεσπίζει την αρχή ότι σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

Η οδηγία είναι η πέμπτη πράξη που θεσπίστηκε δυνάμει του άρθρου 82 παράγραφος 2 στοιχείο β) της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το οποίο παρέχει τη νομική βάση για τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων σχετικά με τα «δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία». Εφαρμόζεται σε 25 κράτη μέλη[3].

Η ΕΕ έχει εκδώσει τις ακόλουθες πέντε οδηγίες που επικεντρώνονται στα δικαιώματα των υπόπτων και των κατηγορουμένων:

- την οδηγία σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση[4]·
- την οδηγία σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης[5]·
- την οδηγία σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο και το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας[6]·
- την οδηγία για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του[7]· και
- την οδηγία σχετικά με τη δικαστική αρωγή[8].

[1] ΕΕ L 132 της 21.5.2016, σ. 1.
[2] ΕΕ C 326 της 26.10.2012, σ. 391.
[3] Σύμφωνα με το πρωτόκολλο αριθ. 21 και το πρωτόκολλο αριθ. 22, αντίστοιχα, η Ιρλανδία και η Δανία δεν δεσμεύονται από την οδηγία. Ως εκ τούτου, δεν λαμβάνονται υπόψη στην παρούσα αξιολόγηση.
[4] Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία (ΕΕ L 280 της 26.10.2010, σ. 1).
[5] Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (ΕΕ L 142 της 1.6.2012, σ. 1).
[6] Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας (ΕΕ L 294 της 6.11.2013, σ. 1).
[7] Οδηγία (ΕΕ) 2016/343 για την ενίσχυση ορισμένων πτυχών του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη του στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας (ΕΕ L 65 της 11.3.2016, σ. 1).

Αυτές οι έξι οδηγίες για τα δικονομικά δικαιώματα συμβάλλουν στην ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης των κρατών μελών στα συστήματά τους ποινικής δικαιοσύνης και, ως εκ τούτου, βελτιώνουν την αμοιβαία αναγνώριση αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ήδη δημοσιεύσει εκθέσεις εφαρμογής για πέντε από τις οδηγίες[9] σύμφωνα με τις απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων βάσει των εν λόγω πράξεων. Σύμφωνα με το άρθρο 25 της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση, η Επιτροπή έχει ομοίως την υποχρέωση να υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έκθεση στην οποία αξιολογείται το κατά πόσον τα κράτη μέλη έχουν λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τη συμμόρφωση προς την εν λόγω οδηγία, περιλαμβανομένης αξιολόγησης της εφαρμογής του άρθρου 6, συνοδευόμενη, αν χρειάζεται, από νομοθετικές προτάσεις.

Για τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την πρακτική εφαρμογή του άρθρου 6, καθώς και, μεταξύ άλλων, για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας που απαιτούν πρακτικά μέτρα εφαρμογής και όχι τη μεταφορά της νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο, απεστάλη ερωτηματολόγιο στα κράτη μέλη. Ελήφθησαν απαντήσεις από 20 από τα 25 συμμετέχοντα κράτη μέλη.

Ως εκ τούτου, η παρούσα έκθεση βασίζεται στις πληροφορίες που διαβίβασαν τα κράτη μέλη στην Επιτροπή στο πλαίσιο της κοινοποίησης των εθνικών μέτρων μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο και των αντίστοιχων επεξηγηματικών εγγράφων, καθώς και στις πρόσθετες πληροφορίες που υποβλήθηκαν ως απάντηση στο ερωτηματολόγιο, στον βαθμό που όντως υποβλήθηκαν οι εν λόγω συμπληρωματικές πληροφορίες. Οι πληροφορίες προέρχονται επίσης από έρευνες που διεξάγονται από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης[10], καθώς και από μελέτες που διεξήγαγαν εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη με χρηματοδότηση της Επιτροπής[11].

Η έκθεση αυτή θα επισημάνει επίσης τις διατάξεις της οδηγίας που απαιτούν τη θέσπιση πρακτικών μέτρων εφαρμογής και θα παρέχει επισκόπηση των πληροφοριών σχετικά με τη θέσπιση των εν λόγω μέτρων που παρασχέθηκαν από τα κράτη μέλη.

---

[8] Οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητουμένους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (ΕΕ L 297 της 4.11.2016, σ. 1· διορθωτικό: ΕΕ L 91 της 5.4.2017, σ. 40).

[9] COM(2018) 857 final, COM(2018) 858 final, COM(2019) 560 final, COM(2021) 144 final και COM(2023) 44 final.

[10] Μελέτη του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2022), *Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards* (Παιδιά ως ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών — δικονομικές εγγυήσεις), διαθέσιμη στη διεύθυνση Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards | Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (europa.eu).

[11] Βλ. για παράδειγμα: LA Child Project, «Legal aid for children in criminal proceedings: Report on current European national frameworks» (Δικαστική αρωγή για παιδιά στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών: Έκθεση σχετικά με τα τρέχοντα ευρωπαϊκά εθνικά πλαίσια), διαθέσιμη στη διεύθυνση https://lachild.eu/wp-content/uploads/2021/06/FINAL-LA-Child-European-report-EN.pdf· CLEAR-Rights Project, «Practices and gaps in legal aid systems for children in Belgium, France, Hungary, Romania and The Netherlands» (Πρακτικές και κενά στα συστήματα δικαστικής αρωγής για παιδιά στο Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τις Κάτω Χώρες), διαθέσιμο στη διεύθυνση https://www.defenceforchildren.nl/media/6430/clear-rights_eu-review_en_fv.pdf.

2. ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Σύμφωνα με το άρθρο 24 της οδηγίας, τα κράτη μέλη έπρεπε να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την οδηγία έως τις 11 Ιουνίου 2019 και όφειλαν να ενημερώσουν αμέσως την Επιτροπή σχετικώς.

Η προσέγγιση όσον αφορά τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο διέφερε μεταξύ των κρατών μελών, λόγω διαρθρωτικών διαφορών μεταξύ των δικαστικών συστημάτων τους. Μπορούν να προσδιοριστούν τρεις γενικοί τύποι προσεγγίσεων. **Μια πρώτη ομάδα κρατών μελών** έχει θεσπίσει ειδικές νομικές πράξεις σχετικά με τις δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά, όπως με τη μορφή πράξης για τη δικαιοσύνη για ανηλίκους, η οποία έχει συσταθεί ως lex specialis σε σχέση με τους γενικούς κανόνες ποινικής δικονομίας που ισχύουν για όλους τους υπόπτους και κατηγορουμένους. **Μια δεύτερη ομάδα κρατών μελών** επέλεξε ειδικές για τα παιδιά τροποποιήσεις των γενικών δικονομικών κανόνων τους, δηλαδή των γενικών κωδίκων ποινικής δικονομίας τους. **Μια τρίτη ομάδα κρατών μελών** προβλέπει κανόνες σχετικά με τις ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά τόσο στους γενικούς κώδικες ποινικής δικονομίας τους όσο και σε άλλες νομικές πράξεις που αφορούν ειδικά τις διαδικασίες κατά παιδιών που έχουν διαπράξει πράξη η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ποινικό αδίκημα, χωρίς η ίδια η εν λόγω διαδικασία να χαρακτηρίζεται ως ποινική διαδικασία βάσει του εθνικού δικαίου. Σε αυτά τα κράτη μέλη, τα παιδιά υπόκεινται στους γενικούς κανόνες ποινικής δικονομίας μόνο κατ' εξαίρεση σε ιδιαίτερα σοβαρές υποθέσεις ή από την ηλικία των 17 αντί των 18 ετών. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, τα παιδιά που διαπράττουν πράξη η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ποινικό αδίκημα υπόκεινται σε διαδικασίες που δεν αναγνωρίζονται ως ποινικές διαδικασίες από τα αντίστοιχα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω κράτη μέλη δεν αναγνωρίζουν τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας στις εν λόγω διαδικασίες. Ωστόσο, με βάση τα κριτήρια Engel που αναπτύχθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως εφαρμόζονται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη νομολογία του[12], μπορεί να θεωρηθεί ότι οι εν λόγω διαδικασίες μπορούν να χαρακτηριστούν ποινικές διαδικασίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Σε ορισμένα από αυτά τα κράτη μέλη, το γεγονός αυτό οδήγησε σε ουσιαστικά ζητήματα συμμόρφωσης των δικονομικών κανόνων που εφαρμόζονται στα παιδιά στις εν λόγω διαδικασίες με τις απαιτήσεις της οδηγίας.

Η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Τσεχία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Κροατία και η Μάλτα[13] δεν κοινοποίησαν τα μέτρα μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας. Ως εκ τούτου, τον Ιούνιο του 2019, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία επί παραβάσει βάσει του άρθρου 258 της ΣΛΕΕ κατά των εν λόγω επτά κρατών μελών. Επιπλέον, η Κύπρος έλαβε αιτιολογημένη γνώμη για τη συνεχιζόμενη μη κοινοποίηση των

[12] Για το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, βλ. Engel κ.λπ. κατά Κάτω Χωρών, 8 Ιουνίου 1976, σκέψεις 80 έως 82 και επακόλουθη νομολογία· για το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλ. απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 5ης Ιουνίου 2012, Bonda, υπόθεση C-489/10, EU:C:2012:319, σκέψεις 37 κ.ε. και επακόλουθη νομολογία.

[13] Κύπρος [αριθ. αναφ. INFR(2019)0175]· Γερμανία [αριθ. αναφ. INFR(2019)0183]· Τσεχία [αριθ. αναφ. INFR(2019)0180]· Ελλάδα [αριθ. αναφ. INFR(2019)0191]· Κροατία [αριθ. αναφ. INFR(2019)0203]· Μάλτα [αριθ. αναφ. INFR(2019)0227].

μέτρων μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο τον Μάιο του 2020. Στη συνέχεια, τα μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο κοινοποιήθηκαν και από τα επτά αυτά κράτη μέλη.

Εντοπίστηκαν ζητήματα συμμόρφωσης όσον αφορά την πλήρη και/ή ορθή μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο σε όλα τα κράτη μέλη. Από τις επτά υποθέσεις κατά κρατών μελών λόγω πλήρους μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς που κινήθηκαν τον Ιούνιο του 2019, τέσσερις υποθέσεις, κατά της Μάλτας, της Κύπρου, της Κροατίας και της Τσεχίας[14], έχουν περατωθεί μέχρι σήμερα. Τα υπόλοιπα τρία κράτη μέλη έχουν ήδη παραλάβει συμπληρωματική προειδοποιητική επιστολή[15] λόγω μερικής μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς, στην οποία επισημαίνονται τα εναπομένοντα κενά στη μεταφορά της οδηγίας. Από τον Ιούλιο του 2023, η Επιτροπή έχει επίσης κινήσει διαδικασίες επί παραβάσει λόγω πλήρους[16] ή μερικής[17] μη κοινοποίησης των μέτρων μεταφοράς και κατά των υπόλοιπων 18 κρατών μελών. Τρεις από αυτές τις διαδικασίες επί παραβάσει θα μπορούσαν ήδη να έχουν περατωθεί εκ νέου[18]. Ως εκ τούτου, βρίσκονται επί του παρόντος σε εξέλιξη διαδικασίες επί παραβάσει κατά 18 κρατών μελών λόγω μερικής μη κοινοποίησης εθνικών μέτρων για τη μεταφορά της οδηγίας σύμφωνα με το άρθρο 260 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ. Όσον αφορά τη συμμόρφωση των κοινοποιηθέντων μέτρων μεταφοράς με την οδηγία, έχει διενεργηθεί μελέτη και προκαταρκτική αξιολόγηση. Η Επιτροπή, σε εύθετο χρόνο, θα λάβει επίσης τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση των ελλείψεων που έχουν εντοπιστεί στο πλαίσιο αυτό, κινώντας διαδικασίες επί παραβάσει σύμφωνα με το άρθρο 258 της ΣΛΕΕ.

Συνολικά, η έκταση και η φύση των ελλείψεων που εντοπίστηκαν ποικίλλουν. Θα πρέπει να επισημανθούν, συγκεκριμένα, τρία είδη ζητημάτων συμμόρφωσης. Το πρώτο είδος είναι ζητήματα συμμόρφωσης που αφορούν ορισμένες διατάξεις της οδηγίας και μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά λόγω του αριθμού των κρατών μελών στα οποία η μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο παρουσιάζει την ίδια έλλειψη.

Το δεύτερο είδος σημαντικών ζητημάτων συμμόρφωσης μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα προβληματικό λόγω του εύρους του αντικτύπου τους, δεδομένου ότι τα παιδιά που θίγονται ουσιαστικά αποκλείονται από την πλειονότητα ή ακόμη και από το σύνολο των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων που δικαιούνται βάσει της οδηγίας. Αυτό το είδος ζητημάτων προκύπτει, ιδίως, σε σχέση με την εσφαλμένη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 2, το οποίο ορίζει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, και την εσφαλμένη μεταφορά του άρθρου 17 της οδηγίας, το οποίο έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι τα δικαιώματα που αναφέρονται στα άρθρα 4, 5, 6 και 8, στα άρθρα 10 έως 15 και στο άρθρο 18 της οδηγίας εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, σε σχέση με παιδιά που είναι καταζητούμενοι.

---

[14] Η Κύπρος έλαβε επίσης άλλη μία συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη πριν από την περάτωση της υπόθεσης.

[15] Γερμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα.

[16] Λουξεμβούργο [αριθ. αναφ. INFR(2024)2002]· Ισπανία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2176]· Ιταλία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2090].

[17] Πολωνία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2127]· Σουηδία (αριθ. αναφ. 2023/2110)· Ουγγαρία (αριθ. αναφ. 2023/2109)· Σλοβακία (αριθ. αναφ. 2023/2108)· Ρουμανία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2107]· Αυστρία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2106]· Κάτω Χώρες [αριθ. αναφ. INFR(2023)2089]· Λιθουανία (αριθ. αναφ. 2023/2074)· Σλοβενία (αριθ. αναφ. 2021/2075)· Εσθονία (αριθ. αναφ. 2021/2076)· Λετονία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2124]· Γαλλία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2125]· Φινλανδία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2126]· Βέλγιο [αριθ. αναφ. INFR(2023)2136]· Πορτογαλία [αριθ. αναφ. INFR(2023)2091].

[18] Ρουμανία, Σλοβενία, Λιθουανία.

Το τρίτο είδος ζητημάτων συμμόρφωσης αφορά την έλλειψη προσοχής στη διαφορά μεταξύ του πεδίου εφαρμογής και της φύσης ορισμένων βασικών προτύπων δικονομικών δικαιωμάτων για ενήλικες υπόπτους και κατηγορουμένους και του πεδίου εφαρμογής και της φύσης τους όπως προβλέπονται στην οδηγία για τα παιδιά. Το άρθρο 6 της οδηγίας που ρυθμίζει τη συνδρομή από δικηγόρο, καθώς και τα άρθρα 4 και 5 που ρυθμίζουν τα δικαιώματα ενημέρωσης, θίγονται ιδιαίτερα από την έλλειψη αναγνώρισης (και, ως εκ τούτου, τη μη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο) των πρόσθετων νομικών απαιτήσεων για τα κράτη μέλη όσον αφορά τα παιδιά σε σύγκριση με τους ενήλικες.

Η μη πλήρης συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας έχει αρνητικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που προβλέπονται σε αυτήν. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, μεταξύ άλλων κινώντας διαδικασίες επί παραβάσει σύμφωνα με το άρθρο 258 και το άρθρο 260 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ.

Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνεται επίσης ότι το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Δικαστήριο) πρόσφατα εξέδωσε την πρώτη του απόφαση σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας στην υπόθεση C-603/22[19]. Η υπόθεση αφορούσε την εφαρμογή της οδηγίας σε ποινική διαδικασία κατά τριών παιδιών (ηλικίας 17 ετών) στην Πολωνία.

3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΗΜΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

3.1. Πεδίο εφαρμογής (άρθρο 2) και διαδικασίες του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης (άρθρο 17)

Το άρθρο 2 παράγραφος 1 καθορίζει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, η οποία εφαρμόζεται στα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι σε ποινική διαδικασία έως ότου ολοκληρωθεί οριστικά η εν λόγω διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι η οδηγία εφαρμόζεται, καταρχήν, αμέσως μόλις το παιδί καταστεί εκ των πραγμάτων ύποπτος, το οποίο μπορεί, για παράδειγμα, να συμβεί όταν έχει εμπλακεί ως φερόμενος ως αυτουργός αξιόποινης πράξης από μάρτυρα ή θύμα, ανεξάρτητα από το αν έχει ήδη αναγνωριστεί ως ύποπτος ή κατηγορούμενος μέσω τυπικής πράξης των αρχών ή έχει πληροφορηθεί ότι είναι ύποπτος ή κατηγορείται για την τέλεση αξιόποινης πράξης. Αυτό το ιδιαίτερα ευρύ πεδίο εφαρμογής της οδηγίας είναι σημαντικό όσον αφορά ορισμένες εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, οι οποίες πρέπει να εφαρμόζονται ακόμη και προτού το παιδί έρθει σε άμεση επαφή με τις ανακριτικές αρχές και πληροφορηθεί για τυχόν ύπαρξη υπόνοιας εις βάρος του. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, ενώ ορισμένες διατάξεις της οδηγίας, όπως αυτές που αφορούν τη συνδρομή από δικηγόρο, προορίζονται να εφαρμοστούν μόνο αφού το παιδί ενημερωθεί ότι είναι ύποπτος ή κατηγορούμενος, η παράλειψη των αρμόδιων αρχών να ενημερώσουν σχετικά το παιδί παρόλο που στην πραγματικότητα το υποψιάζονται ήδη δεν αναιρεί το δικαίωμα του παιδιού να απολαύει των δικαιωμάτων του βάσει της οδηγίας από τη στιγμή που θεωρείται εκ των πραγμάτων

[19] Απόφαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2024, υπόθεση C-603/22, M.S. κ.λπ., EU:C:2024:685.

ύποπτος. Το σκεπτικό αυτό επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο στο πλαίσιο της εφαρμογής της οδηγίας 2012/13/ΕΕ και διασφαλίζει ότι οποιαδήποτε παράλειψη από τις αρμόδιες αρχές όσον αφορά την κοινοποίηση σε άτομο ότι είναι ύποπτο στο πλαίσιο της διαδικασίας δεν του στερεί τα δικαιώματά του.

Ωστόσο, πάνω από το ένα τρίτο των κρατών μελών δεν έχουν εξασφαλίσει το ίδιο πεδίο προστασίας σε εθνικό επίπεδο. Ορισμένα κράτη μέλη εφαρμόζουν την οδηγία, ή τουλάχιστον ορισμένες διατάξεις της, σε παιδιά μόνο εφόσον έχουν αναγνωριστεί επίσημα ως ύποπτοι ή κατηγορούμενοι (σε ορισμένα κράτη μέλη υπάγονται στην έννοια του «κατηγορουμένου») μέσω επίσημης πράξης ή βρίσκονται σε άμεση επαφή με τις ανακριτικές αρχές, για παράδειγμα στο πλαίσιο αστυνομικών ανακρίσεων. Άλλα εφαρμόζουν τους συνήθεις κανόνες ποινικής δικονομίας που δεν προστατεύουν ειδικά τα παιδιά σε περιπτώσεις όπου παιδιά έχουν διαπράξει ιδιαίτερα σοβαρό έγκλημα ή γενικά από την ηλικία των 17 ετών και άνω. Ως εκ τούτου, στα εν λόγω κράτη μέλη, δεν επωφελούνται καταρχήν όλα τα παιδιά από τα δικαιώματα και τις εγγυήσεις που προβλέπονται στην οδηγία. Η συμμόρφωση με την οδηγία στις περιπτώσεις αυτές είναι απλώς παρεπόμενη όταν υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ ορισμένων εγγυήσεων για τους ενηλίκους και των εγγυήσεων για τα παιδιά που προβλέπονται στην οδηγία. Συνολικά, τα ζητήματα συμμόρφωσης κατά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας είναι ιδιαίτερα προβληματικά, καθώς μπορούν ουσιαστικά να στερήσουν ταυτόχρονα από μεγάλο αριθμό παιδιών το σύνολο των μέτρων προστασίας της οδηγίας. Σημειώνεται ότι πολλά ζητήματα κατά τη μεταφορά συγκεκριμένων ουσιαστικών διατάξεων της οδηγίας συνδέονται με την εσφαλμένη μεταφορά του πεδίου εφαρμογής της.

Τα κράτη μέλη που δεν εφαρμόζουν εθνικές εγγυήσεις για τα παιδιά πριν αναγνωριστούν επίσημα ως ύποπτοι ή κατηγορούμενοι παρουσιάζουν επίσης ζητήματα κατά τη μεταφορά της **παραγράφου 4 του άρθρου 2**. Το άρθρο 2 παράγραφος 4 προβλέπει ότι η οδηγία εφαρμόζεται σε παιδιά που μπορούν, για παράδειγμα, να θεωρηθούν αρχικά μάρτυρες, αλλά προβαίνουν σε αυτοενοχοποιητικές δηλώσεις κατά τη διάρκεια της εξέτασης και, ως εκ τούτου, καθίστανται ύποπτοι. Στις περιπτώσεις αυτές, όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική σκέψη 29, η εξέταση θα πρέπει να ανασταλεί έως ότου το παιδί ενημερωθεί ότι είναι ύποπτος ή κατηγορούμενος και λάβει τη συνδρομή δικηγόρου. Τα μέτρα αυτά είναι αναγκαία για να διασφαλιστεί, για παράδειγμα, ότι τα παιδιά αυτά γνωρίζουν και μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματικά το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης και το δικαίωμα σιωπής.

Σύμφωνα με το **άρθρο 2 παράγραφος 2**, η οδηγία εφαρμόζεται επίσης στα παιδιά που συλλαμβάνονται κατόπιν αίτησης έκδοσης από άλλο κράτος μέλος, όπως μέσω ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, από τη στιγμή της σύλληψής τους στο κράτος μέλος εκτέλεσης. Αυτή η επέκταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας εξηγείται λεπτομερέστερα στο **άρθρο 17** της οδηγίας, το οποίο καθορίζει τα δικαιώματα και τις εγγυήσεις που θα πρέπει να εφαρμόζονται εξίσου σε όλα τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι, είτε αναμένουν την έκδοσή τους είτε όχι.

Πάνω από το ένα τρίτο όλων των κρατών μελών δεν μετέφερε ρητά στο εθνικό δίκαιο το άρθρο 2 παράγραφος 2 και, ως εκ τούτου, δεν επέκτεινε ορισμένα από τα αναγκαία δικαιώματα που προβλέπονται στο άρθρο 17, όπως το δικαίωμα συνοδείας από ασκούντα τη γονική μέριμνα για τα παιδιά που αναμένουν την παράδοσή τους.

Βάσει του **άρθρου 2 παράγραφος 3**, τα περισσότερα δικαιώματα της οδηγίας εξακολουθούν επίσης να εφαρμόζονται σε παιδιά που ενηλικιώνονται κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας σε βάρος τους, όταν οι αρμόδιες αρχές θεωρούν ότι θα ήταν σκόπιμο υπό το πρίσμα όλων των περιστάσεων της υπόθεσης, συμπεριλαμβανομένης της ωριμότητας και της ευαλωτότητας του συγκεκριμένου προσώπου. Από τη στιγμή που το πρόσωπο συμπληρώσει την ηλικία των 21 ετών, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόζεται πλέον η οδηγία, ακόμη και αν οι διαδικασίες βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη. Σε σημαντικό αριθμό κρατών μελών έχουν εντοπιστεί ζητήματα συμμόρφωσης σε σχέση με την εν λόγω διάταξη.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, άλλη αρχή πλην δικαστηρίου με δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις είναι αρμόδια για την επιβολή ποινών ή δεν μπορεί να επιβληθεί στέρηση της ελευθερίας ως ποινή όσον αφορά ήσσονος σημασίας αδικήματα, για παράδειγμα, στην περίπτωση παραβάσεων του κώδικα οδικής κυκλοφορίας οι οποίες ενδεχομένως διαπιστώνονται ύστερα από έλεγχο της κυκλοφορίας. Το **άρθρο 2 παράγραφος 6** προβλέπει ότι, στις περιπτώσεις αυτές, όσον αφορά ήσσονος σημασίας αδικήματα και αδικήματα για τα οποία δεν μπορεί να επιβληθεί ως ποινή η στέρηση της ελευθερίας, η οδηγία εφαρμόζεται μόνο στη διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου με δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις και όταν το παιδί έχει στερηθεί την ελευθερία του.

Ωστόσο, σημαντικός αριθμός κρατών μελών δεν έχει κάνει διάκριση μεταξύ διαδικασιών για ήσσονος σημασίας αδικήματα ενώπιον δικαστηρίων με δικαιοδοσία σε ποινικές υποθέσεις και διαδικασιών ενώπιον άλλων αρχών, ή δεν εγγυώνται τα δικαιώματα της οδηγίας, όταν μπορεί να επιβληθεί ως ποινή η στέρηση της ελευθερίας για συγκεκριμένα ήσσονος σημασίας αδικήματα. Δεν επεκτείνουν τις εθνικές εγγυήσεις στα παιδιά που είναι ύποπτα ή κατηγορούνται για ήσσονος σημασίας αδικήματα.

3.2. Ορισμοί (άρθρο 3)

Το **άρθρο 3** της οδηγίας ορίζει βασικές έννοιες, όπως τις έννοιες του «παιδιού», του «ασκούντος τη γονική μέριμνα» και της «γονικής μέριμνας». Προβλέπει επίσης ότι,· στις περιπτώσεις που δεν είναι βέβαιο ότι το πρόσωπο έχει συμπληρώσει την ηλικία των 18 ετών, το εν λόγω πρόσωπο τεκμαίρεται παιδί· αυτό αποτελεί απαίτηση την οποία το ένα τρίτο του συνόλου των κρατών μελών δεν μετέφερε ρητά στο εσωτερικό δίκαιο για τους σκοπούς των ποινικών διαδικασιών.

3.3. Δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρο 4)

Το **άρθρο 4 παράγραφος 1** ορίζει ποιες πληροφορίες πρέπει να λαμβάνει ένα παιδί που είναι ύποπτο ή κατηγορούμενο για ποινικό αδίκημα και σε ποιες συγκεκριμένες χρονικές στιγμές πρέπει να παρέχονται οι πληροφορίες αυτές. Ως εκ τούτου, εκτός από τα δικαιώματά τους σύμφωνα με την οδηγία 2012/13/ΕΕ, τα παιδιά θα πρέπει να ενημερώνονται άμεσα για τις γενικές πτυχές της διεξαγωγής της διαδικασίας, όπως σχετικά με τα επόμενα στάδια της διαδικασίας. Σχεδόν τα μισά κράτη μέλη δεν προβλέπουν κάτι τέτοιο ρητά.

Περαιτέρω πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται άμεσα αφορούν τη νομική συνδρομή και άλλα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 5, 6 και 14 και στο άρθρο 15 παράγραφος 4 της οδηγίας, τα οποία μπορούν και θα πρέπει να ασκούνται από πρώιμο στάδιο της διαδικασίας. Οι πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα ατομικής αξιολόγησης, καθώς και άλλα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στα άρθρα 8, 10 και 11, στο άρθρο 15

παράγραφος 1 και στα άρθρα 16 και 19, τα οποία εφαρμόζονται σε διαφορετικά χρονικά σημεία, ανάλογα με τα διαφορετικά νομικά συστήματα, θα πρέπει να παρέχονται σε όσο το δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο. Τέλος, υπάρχουν ορισμένες πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας, και συγκεκριμένα πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα σε ειδική μεταχείριση κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 12 της οδηγίας.

Συνολικά, λίγα μόνο κράτη μέλη απαιτούν από τις αρμόδιες αρχές τους να παρέχουν σταδιακά όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες στα διαφορετικά στάδια της διαδικασίας που αναφέρονται στην οδηγία. Στα περισσότερα κράτη μέλη, το εύρος των πληροφοριών που πρέπει να παρέχονται είναι πιο περιορισμένο ή οι πληροφορίες σχετικά με τα εφαρμοστέα δικονομικά δικαιώματα και τις εγγυήσεις παρέχονται όλες μαζί την ίδια στιγμή. Στη δεύτερη περίπτωση, οι πληροφορίες μπορεί να είναι πάρα πολλές για το παιδί. Πράγματι, σκοπός της σταδιακής παροχής πληροφοριών στην οδηγία είναι κυρίως να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά είναι σε θέση να επωφεληθούν πλήρως από σημαντικές πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένα δικαιώματα ακριβώς τη στιγμή που τα δικαιώματα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν ή να καταστούν συναφή.

Επίσης, πολλά κράτη μέλη δεν απαιτούν ρητά από τις αρμόδιες αρχές να παρέχουν πληροφορίες στα παιδιά σε απλή και προσιτή γλώσσα, όπως απαιτείται από το **άρθρο 4 παράγραφος 2**. Άλλα δεν έχουν θεσπίσει επίσημα ειδικά προσαρμοσμένο έγγραφο δικαιωμάτων για τα παιδιά, το οποίο θα περιλαμβάνει αναφορά σε όλα τα δικαιώματά τους βάσει της οδηγίας, όπως αυτά έχουν μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο, σύμφωνα με την **παράγραφο 3**.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, κατά τη διαβούλευση σχετικά με το θέμα αυτό, ορισμένα από τα εν λόγω κράτη μέλη ανέφεραν ότι έχουν συνταχθεί συγκεκριμένα έγγραφα δικαιωμάτων για τα παιδιά, τα οποία χρησιμοποιούνται στην πράξη, αλλά δεν έχει μεταφερθεί αντίστοιχη υποχρέωση στο εθνικό δίκαιο, γεγονός που συνιστά ζήτημα συμμόρφωσης.

3.4. Δικαίωμα του παιδιού να ενημερωθεί ο ασκών τη γονική μέριμνα (άρθρο 5)

Όπως υπενθυμίζει η αιτιολογική σκέψη 22 της οδηγίας, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενημερώνουν τον ασκούντα ή τους ασκούντες τη γονική μέριμνα (και οι δύο γονείς υπολογίζονται καταρχήν ως ασκούντες τη γονική μέριμνα) για τα δικονομικά δικαιώματα του παιδιού. Η ενημέρωση θα πρέπει να παρέχεται το συντομότερο δυνατόν και να είναι δεόντως λεπτομερής, προκειμένου να διασφαλίζεται ο δίκαιος χαρακτήρας της διαδικασίας και να δίνεται στον ασκούντα ή στους ασκούντες τη γονική μέριμνα η δυνατότητα να στηρίξουν το παιδί στην αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του. Η αρχή αυτή κατοχυρώνεται στο **άρθρο 5 παράγραφος 1** της οδηγίας, αλλά δεν έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των περισσότερων κρατών μελών σύμφωνα με την οδηγία.

Ορισμένα κράτη μέλη δεν έχουν κάνει διάκριση μεταξύ της υποχρέωσης ενημέρωσης του ασκούντος ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα για τα δικαιώματα του παιδιού, βάσει της οδηγίας, και της υποχρέωσης ενημέρωσής τους ότι το παιδί έχει στερηθεί την ελευθερία του. Η δεύτερη υποχρέωση κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 παράγραφος 2 της οδηγίας 2013/48/ΕΕ και όχι στην οδηγία. Ωστόσο, υπάρχουν και έμμεσα ζητήματα συμμόρφωσης. Αυτά

συνδέονται με την εσφαλμένη μεταφορά του άρθρου 4 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης του παιδιού, καθώς σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως προαναφέρθηκε, το εθνικό δίκαιο δεν απαιτεί να παρέχονται στο παιδί όλες οι πληροφορίες που θα έπρεπε να παρέχονται σύμφωνα με την οδηγία. Γενικά προβλέπεται ότι ο ασκών ή οι ασκούντες τη γονική μέριμνα ή άλλος κατάλληλος ενήλικας που ορίζεται από το παιδί και γίνεται αποδεκτός υπό αυτή την ιδιότητα από την αρμόδια αρχή σύμφωνα με το **άρθρο 5 παράγραφος 2** λαμβάνει την ίδια (ανεπαρκή) ενημέρωση με το παιδί. Το γεγονός αυτό δημιουργεί έμμεσο ζήτημα συμμόρφωσης σε πολλά κράτη μέλη.

Συνολικά, σε **21** κράτη μέλη εντοπίστηκαν ζητήματα συμμόρφωσης κατά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 5 παράγραφος 2 σχετικά με τον διορισμό και την παροχή ενημέρωσης σε άλλον κατάλληλο ενήλικα. Εκτός από το έμμεσο ζήτημα συμμόρφωσης που συνδέεται με το άρθρο 4, τα ζητήματα συμμόρφωσης προκύπτουν, μεταξύ άλλων, από την έλλειψη σαφήνειας κατά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των αυστηρά περιορισμένων λόγων παρέκκλισης από το πρωταρχικό δικαίωμα ενημέρωσης του ασκούντος ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα, αφενός, ή από τη μη αναγνώριση άλλου κατάλληλου ενήλικα που έχει διοριστεί από το παιδί ως μέρους ισότιμου με τον ασκούντα τη γονική μέριμνα όσον αφορά τα δικονομικά δικαιώματα και προνόμια, αφετέρου.

Το προηγούμενο ζήτημα τροφοδοτεί επίσης ζητήματα συμμόρφωσης που επισημάνθηκαν για τη μεταφορά του **άρθρου 5 παράγραφος 3** της οδηγίας, η οποία προβλέπει τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται όταν παύσουν να υφίστανται οι περιστάσεις για την απόκρυψη πληροφοριών από τον ασκούντα ή τους ασκούντες τη γονική μέριμνα.

3.5. Συνδρομή από δικηγόρο (άρθρο 6)

Το **άρθρο 6 παράγραφος 1** υπενθυμίζει και ενισχύει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, όπως κατοχυρώνεται στην οδηγία 2013/48/ΕΕ. Ενώ επί του παρόντος εκκρεμούν **9** διαδικασίες επί παραβάσει κατά κρατών μελών λόγω εσφαλμένης μεταφοράς της οδηγίας 2013/48/ΕΕ στο εθνικό δίκαιο[20], κανένα από τα κοινοποιηθέντα μέτρα μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας δεν διαπιστώθηκε ότι θίγει το δικαίωμα αυτό. Ωστόσο, τα μέτρα μεταφοράς που κοινοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη σε πολλές περιπτώσεις δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση, όπως ορίζεται στις ακόλουθες παραγράφους του άρθρου 6.

Το **άρθρο 6 παράγραφος 2** θεσπίζει τη γενική υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά λαμβάνουν τη συνδρομή δικηγόρου ούτως ώστε να μπορούν να ασκούν αποτελεσματικά τα δικαιώματα υπεράσπισής τους. Στο πλαίσιο αυτό, η συνδρομή δικηγόρου πρέπει να νοείται ως νομική υποστήριξη και εκπροσώπηση από δικηγόρο κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας. Όταν το ίδιο το παιδί ή ο ίδιος ο ασκών τη γονική μέριμνα δεν έχει ορίσει δικηγόρο, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να το πράξουν.

Οι λεπτομερείς διαδικαστικές απαιτήσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συνδρομής από δικηγόρο κατά τρόπο ώστε να καθίσταται δυνατή η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης παρατίθενται στις παραγράφους 3 έως 8. Ωστόσο, σε πολλά

[20] Τσεχία [INFR(2021)2107], Ιταλία [INFR(2023)2006], Κάτω Χώρες [INFR(2023)2007], Σλοβακία [INFR(2023)2008], Σλοβενία [INFR(2023)2010], Πολωνία [INFR(2024)2073], Βουλγαρία [INFR(2024)2003], Εσθονία [INFR(2021)2135], Ουγγαρία [INFR(2021)2137].

κράτη μέλη δεν έχουν μεταφερθεί όλες σύμφωνα με την οδηγία (όπως αναλύεται λεπτομερέστερα στη συνέχεια). Ως εκ τούτου, η συμμόρφωση με τη γενική αρχή που ορίζεται στο άρθρο 6 παράγραφος 2 δεν διασφαλίζεται συνολικά σε όλες τις περιπτώσεις ούτε στην πλειονότητα των νομικών συστημάτων των κρατών μελών.

Περισσότερα από τα μισά κράτη μέλη δεν έχουν, για παράδειγμα, επιτύχει πλήρη συμμόρφωση της μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του **άρθρου 6 παράγραφος 3**, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά λαμβάνουν τη συνδρομή δικηγόρου, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, μόλις ενημερωθούν ότι είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι. Η οδηγία ορίζει τέσσερις πιθανές περιστάσεις έπειτα από τις οποίες τα παιδιά μπορούν να λάβουν συνδρομή από δικηγόρο, ανάλογα με το ποια θα επισυμβεί νωρίτερα.

Σε ορισμένα από αυτά τα μη συμμορφούμενα κράτη μέλη, η νομική συνδρομή δεν διασφαλίζεται ακόμη όταν το παιδί είναι ήδη σαφώς ύποπτος κατά την έρευνα, αλλά δεν έχει ακόμη χαρακτηριστεί ως ύποπτος, διότι η έννοια του υπόπτου δεν αναγνωρίζεται στο συγκεκριμένο νομικό σύστημα. Αυτό συνδέεται με την εσφαλμένη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[21]. Επίσης, δεν διασφαλίζεται νομική συνδρομή χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση σε όλες τις περιπτώσεις στα κράτη μέλη στα οποία οι διαδικασίες κατά παιδιού μπορούν να διέπονται από τους συνήθεις αντί για ειδικούς κανόνες ποινικής δικονομίας για παιδιά. Σε άλλα κράτη μέλη ωστόσο, μπορεί να διασφαλίζεται ο διορισμός δικηγόρου για το παιδί, αλλά δεν υπάρχει ασφάλεια δικαίου ως προς το αν ο δικηγόρος πρέπει να είναι παρών και να συνδράμει ουσιαστικά το παιδί κατά τη διάρκεια των συγκεκριμένων πράξεων που ορίζονται στην οδηγία, χωρίς το παιδί να χρειάζεται να ζητήσει την παρουσία/συμμετοχή του. Σε ορισμένα νομικά συστήματα, οι δικηγόροι έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν αν η παρουσία τους είναι αναγκαία ή όχι και, ως εκ τούτου, να αρνούνται να παρευρεθούν, ενώ η οδηγία προβλέπει ότι το παιδί έχει το δικαίωμα να είναι παρών ο δικηγόρος του. Παρόμοια ζητήματα συμμόρφωσης επηρεάζουν τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του **άρθρου 6 παράγραφος 4**, το οποίο ορίζει ότι, στο πλαίσιο της συνδρομής από δικηγόρο που πρέπει να διασφαλίζεται, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά έχουν το δικαίωμα κατ' ιδίαν συνάντησης με δικηγόρο πριν από την εξέτασή τους. Πρέπει επίσης να διασφαλίζεται ότι ο δικηγόρος είναι παρών και μπορεί να συμμετέχει ουσιαστικά κατά τη διάρκεια της εξέτασης και ότι τα παιδιά λαμβάνουν τη συνδρομή δικηγόρου τουλάχιστον κατά τη διάρκεια ορισμένων ανακριτικών πράξεων ή πράξεων συλλογής αποδεικτικών στοιχείων που προβλέπονται στην οδηγία. Σε πολλά κράτη μέλη, η παρουσία και η ενεργός συνδρομή του δικηγόρου δεν απαιτείται πάντοτε σε όλες αυτές τις περιπτώσεις. Ορισμένα κράτη μέλη, για παράδειγμα, δεν εγγυώνται κατ' ιδίαν συνάντηση με τον δικηγόρο πριν από την εξέταση.

Το **άρθρο 6 παράγραφος 5** διασφαλίζει το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ των παιδιών και του δικηγόρου τους, υπό οποιαδήποτε μορφή, όπως συναντήσεις, γραπτή αλληλογραφία ή τηλεφωνική επικοινωνία. Ωστόσο, δεν επεκτείνουν ρητά όλα τα κράτη μέλη το πεδίο εφαρμογής του απορρήτου σε όλα τα είδη επικοινωνίας.

Ωστόσο, το δικαίωμα συνδρομής από δικηγόρο δεν είναι απόλυτο. Η οδηγία προβλέπει δύο λόγους παρέκκλισης από τους κανόνες για την παροχή συνδρομής από δικηγόρο, από τους

[21] Βλ. ενότητα 3.1.

οποίους ο ένας βασίζεται στην αναλογικότητα (άρθρο 6 παράγραφος 6) και ο άλλος βασίζεται στην έκτακτη και προσωρινή ανάγκη (άρθρο 6 παράγραφος 8).

Υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, τα κράτη μέλη μπορούν, σύμφωνα με το **άρθρο 6 παράγραφος 6**, να παρεκκλίνουν από την παροχή συνδρομής από δικηγόρο, όταν αυτή δεν έχει αναλογικό χαρακτήρα υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης. Επομένως, η παρέκκλιση για λόγους αναλογικότητας απαιτεί κατά περίπτωση αξιολόγηση, η οποία λαμβάνει υπόψη, αλλά όχι αποκλειστικά, τη βαρύτητα του εικαζόμενου ποινικού αδικήματος, την περιπλοκότητα της υπόθεσης και τα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν όσον αφορά το εν λόγω αδίκημα. Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποτελεί πάντα πρωταρχικό μέλημα, και τα παιδιά πρέπει να εξακολουθούν να λαμβάνουν τη συνδρομή δικηγόρου όταν προσάγονται ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου ή δικαστή, προκειμένου να ληφθεί απόφαση σχετικά με την κράτησή τους, καθώς και κατά τη διάρκεια της κράτησης. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι η στέρηση της ελευθερίας δεν θα πρέπει να επιβάλλεται ως ποινή όταν η έλλειψη συνδρομής από δικηγόρο θίγει την ικανότητα του παιδιού να ασκήσει ουσιαστικά τα δικαιώματα υπεράσπισής του.

Η πλειονότητα των κρατών μελών έκανε χρήση αυτής της δυνατότητας υπό κάποια μορφή, αλλά όχι κατ' ανάγκη σε πλήρη συμμόρφωση με την οδηγία. Για παράδειγμα, πολλά κράτη μέλη δεν περιορίζουν τις περιστάσεις υπό τις οποίες αυτή η παρέκκλιση βάσει αναλογικότητας περιορίζεται στον ίδιο βαθμό όπως στην οδηγία. Συγκεκριμένα, ορισμένα κράτη μέλη δεν απαιτούν πραγματική κατά περίπτωση αξιολόγηση που λαμβάνει υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης. Αντ' αυτού, εφαρμόζουν τη δυνατότητα παρέκκλισης βάσει μόνο γενικών κριτηρίων, όπως η βαρύτητα του αδικήματος. Αυτό δεν επαρκεί για τη διασφάλιση του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού, καθώς ενδέχεται να υπάρχουν περιστάσεις που συνδέονται με τα ιδιαίτερα ευάλωτα σημεία ή τον βαθμό ωριμότητας ενός παιδιού και επηρεάζουν την ικανότητά του να κατανοεί σωστά και να συμμετέχει στη διαδικασία και, ως εκ τούτου, θα συνηγορούσαν κατά της παρέκκλισης από την παροχή συνδρομής δικηγόρου, ακόμη και όταν πληρούνται ορισμένα γενικά κριτήρια.

Τα κράτη μέλη δεν μπορούν επίσης να παρεκκλίνουν από την παροχή συνδρομής δικηγόρου απλώς και μόνο επειδή ο δικηγόρος δεν εμφανίζεται εγκαίρως για συγκεκριμένη ανακριτική πράξη ή πράξη συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, όπως η ανάκριση, για την οποία πρέπει κανονικά να διασφαλίζεται συνδρομή. Το **άρθρο 6 παράγραφος 7** της οδηγίας προβλέπει ότι, στις περιπτώσεις αυτές, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να αναβάλουν την πράξη για εύλογο χρονικό διάστημα, προκειμένου να αναμείνουν την άφιξη του δικηγόρου. Σε περίπτωση που το παιδί δεν έχει διορίσει δικηγόρο, οι αρχές θα πρέπει να αναβάλουν την πράξη έως ότου εξασφαλίσουν δικηγόρο για το παιδί.

Ωστόσο, όπως επισημάνθηκε στο πλαίσιο της συζήτησης σχετικά με τις παραγράφους 3 και 4, ορισμένα κράτη μέλη δεν απαιτούν αυστηρά τη συνδρομή δικηγόρου για τα παιδιά σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην οδηγία. Αυτό επηρεάζει επίσης τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο της παραγράφου 7 του άρθρου 6.

Όσον αφορά τις προσωρινές παρεκκλίσεις από την απαίτηση εξασφάλισης συνδρομής από δικηγόρο βάσει αναγκαιότητας, το **άρθρο 6 παράγραφος 8** επιτρέπει στα κράτη μέλη, σε εξαιρετικές περιστάσεις και μόνο κατά το προδικαστικό στάδιο, να διενεργούν προσωρινά ανακριτικές πράξεις ή πράξεις συλλογής αποδεικτικών στοιχείων απουσία δικηγόρου για επιτακτικούς λόγους που ορίζονται στην οδηγία. Οι λόγοι αυτοί περιλαμβάνουν, για

παράδειγμα, την επείγουσα ανάγκη να αποτραπούν σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις για τη ζωή, την ελευθερία ή τη σωματική ακεραιότητα προσώπου ή να εξασφαλιστούν σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία σε σχέση με σοβαρό ποινικό αδίκημα. Βεβαίως, μια τέτοια παρέκκλιση μπορεί επίσης να εφαρμοστεί μόνο όταν τη δικαιολογεί η αξιολόγηση των ιδιαίτερων περιστάσεων της συγκεκριμένης περίπτωσης, μεταξύ άλλων, όσον αφορά τυχόν ιδιαίτερα ευάλωτα σημεία που ενδέχεται να έχει το παιδί, λαμβάνοντας υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι κάθε απόφαση για την εφαρμογή μιας τέτοιας παρέκκλισης πρέπει να λαμβάνεται από δικαστική αρχή ή να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο.

Μια μεγάλη πλειονότητα των κρατών μελών προβλέπει αυτή τη δυνατότητα παρέκκλισης, αλλά όχι κατ' ανάγκη σε πλήρη συμμόρφωση με την οδηγία. Ορισμένα κράτη μέλη προβλέπουν ευρύτερους λόγους προσωρινής παρέκκλισης ή δεν λαμβάνουν υπόψη την απαίτηση της «επείγουσας ανάγκης» που θεσπίζει η οδηγία. Αυτό είναι προβληματικό, δεδομένου ότι οι εν λόγω παρεκκλίσεις από τη συνδρομή δικηγόρου ενέχουν πάντοτε τον κίνδυνο να θιγεί η ουσιαστική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισης του παιδιού και θα πρέπει να εφαρμόζονται μόνο υπό αυστηρούς περιορισμούς. Ειδικότερα, τα παιδιά μπορεί να αυτοενοχοποιηθούν ακούσια, είτε επειδή δεν έχουν κατανοήσει πλήρως την έκταση των δικαιωμάτων σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης είτε επειδή αισθάνονται φόβο και πίεση να απαντήσουν σε ερωτήσεις.

3.6. Δικαίωμα σε ατομική αξιολόγηση (άρθρο 7)

Στις ποινικές διαδικασίες σε βάρος παιδιών, είναι πολύ σημαντικό για αυτά να αξιολογούνται ατομικά για τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών τους όσον αφορά την προστασία, την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την ένταξη στην κοινωνία. Αυτό προβλέπεται στο **άρθρο 7 παράγραφοι 1 και 2**. Όπως ορίζεται στην παράγραφο 2, η ατομική αξιολόγηση θα πρέπει, ειδικότερα, να λαμβάνει υπόψη την προσωπικότητα και την ωριμότητα του παιδιού, το οικονομικό, κοινωνικό και οικογενειακό του υπόβαθρο και τις ειδικές αδυναμίες που ενδέχεται να παρουσιάζει το παιδί, όπως μαθησιακά προβλήματα και δυσκολίες επικοινωνίας.

Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δεν θα πρέπει ποτέ να χρησιμοποιούνται ως ανεπίσημα συμπληρωματικά συνεκτιμώμενα «αποδεικτικά στοιχεία» σε βάρος τους, αλλά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για να κριθεί, σύμφωνα με το **άρθρο 7 παράγραφος 4**, αν και σε ποιο βαθμό θα χρειαστούν ειδικά μέτρα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, η έκταση της ποινικής ευθύνης τους και η καταλληλότητα μιας ποινής ή εκπαιδευτικού μέτρου.

Οι εθνικοί κανόνες για τη διενέργεια των ατομικών αξιολογήσεων και τον σκοπό τους δεν συνάδουν με την οδηγία τουλάχιστον στα μισά κράτη μέλη. Όσον αφορά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του προσωπικού πεδίου εφαρμογής του δικαιώματος ατομικής αξιολόγησης, ανακύπτει ζήτημα συμμόρφωσης στα κράτη μέλη που δεν απαιτούν την ατομική αξιολόγηση όλων των παιδιών, όπως των παιδιών ηλικίας άνω των 17 ετών, ή δεν προβλέπουν ατομικές αξιολογήσεις σε όλα τα είδη υποθέσεων, όπως σε εκείνες στις οποίες οι διαδικασίες διέπονται από τους συνήθεις κανόνες ποινικής δικονομίας αντί των ειδικών κανόνων για παιδιά. Αυτό συνδέεται με την εσφαλμένη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[22]. Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη κατέστησαν την ατομική

[22] Βλ. ενότητα 3.1.

αξιολόγηση κατά κανόνα προαιρετική αντί για υποχρεωτική, με τη δυνατότητα να διενεργείται κατά τη διακριτική ευχέρεια της εισαγγελικής αρχής. Σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν υπάρχει ασφάλεια δικαίου ότι η ατομική αξιολόγηση θα διενεργείται πάντα όταν απαιτείται από την οδηγία, ακόμη και όταν οι μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές ενθαρρύνουν τους εισαγγελείς να τηρούν τις αρχές της. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της αξιολόγησης που πρέπει να διενεργείται είναι πιο περιορισμένο από αυτό που προβλέπει η οδηγία. Επίσης, συχνά δεν ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα συλλέγονται όλες οι απαραίτητες και συναφείς πληροφορίες σε περιπτώσεις όπου αυτό δεν έχει ήδη γίνει από άλλες αρμόδιες αρχές, όπως υπηρεσίες προστασίας των παιδιών.

Όσον αφορά τον σκοπό της ατομικής αξιολόγησης και τον ρόλο της στη λήψη αποφάσεων μέσω της ποινικής διαδικασίας, τα κράτη μέλη στις περισσότερες περιπτώσεις δεν θέσπισαν ρητές διατάξεις στο εθνικό δίκαιο. Όταν ορίζεται σκοπός στο εθνικό δίκαιο, περιορίζεται ως επί το πλείστον στην τεκμηρίωση των αποφάσεων σχετικά με την επιβολή της ποινής. Όταν τα αποτελέσματα μιας ατομικής αξιολόγησης δεν λαμβάνονται υπόψη σε όλες τις κύριες αποφάσεις που αφορούν το παιδί καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, περιορίζεται σημαντικά η λειτουργία της ως βασικού εργαλείου που διασφαλίζει ότι η διαδικασία θα είναι φιλική προς το παιδί και θα έχει ως γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα αποτελέσματα της ατομικής αξιολόγησης μπορούν, στην πράξη, να τεκμηριώνουν κατηγορηματικά τις βασικές αποφάσεις που λαμβάνονται σε σχέση με το παιδί ήδη κατά το προδικαστικό στάδιο, η **παράγραφος 5** προβλέπει ότι θα πρέπει να πραγματοποιείται στο πλέον πρώιμο και κατάλληλο στάδιο της διαδικασίας και, υπό την επιφύλαξη της **παραγράφου 6**, το αργότερο πριν από την επίσημη απαγγελία κατηγορίας. Μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις, όπως όταν το παιδί τελεί υπό κράτηση και η αναμονή της ατομικής έκθεσης αξιολόγησης θα παρέτεινε αδικαιολόγητα την εν λόγω κράτηση, η αξιολόγηση μπορεί να υποβληθεί μόνο στην αρχή της ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου. Η αιτιολογική σκέψη 38 εξηγεί ότι η καταλληλότητα και η αποτελεσματικότητα των μέτρων ή των αποφάσεων που λαμβάνονται πριν από την ατομική αξιολόγηση μπορούν να επανεξεταστούν όταν η ατομική αξιολόγηση καταστεί διαθέσιμη.

Ενώ τα περισσότερα κράτη μέλη προβλέπουν ότι η ατομική αξιολόγηση πρέπει να είναι διαθέσιμη το αργότερο πριν από την απαγγελία κατηγορίας ή τουλάχιστον έως την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου, η πλειονότητα των μέτρων μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο δεν διευκρινίζει περαιτέρω αυτή την πλέον πρώιμη και κατάλληλη χρονική στιγμή.

Ακόμη και όταν οι ατομικές αξιολογήσεις διεξάγονται στο πλέον πρώιμο και κατάλληλο στάδιο, ενδέχεται να υστερούν σε ποιότητα, καθώς πολύ λίγα κράτη μέλη απαιτούν ρητά την ενεργό συμμετοχή του παιδιού και, εφόσον κρίνεται σκόπιμο, του ασκούντος ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα, στην αξιολόγηση ή την επικαιροποίηση της αξιολόγησης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, εφόσον συντρέχει λόγος, όπως προβλέπεται στο **άρθρο 7 παράγραφοι 7 και 8**. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη δεν ρυθμίζεται αποτελεσματικά από ποιον και από ποιες πηγές θα συλλέγονται οι απαραίτητες/συναφείς πληροφορίες στις περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχουν ήδη άμεσα διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με το παιδί και την κατάστασή του από άλλες αρμόδιες αρχές, όπως υπηρεσίες προστασίας των παιδιών. Το γεγονός αυτό επηρεάζει τη συμμόρφωση με την απαίτηση

διενέργειας ατομικών αξιολογήσεων από ειδικευμένο προσωπικό, βάσει, στο μέτρο του δυνατού, πολυεπιστημονικής προσέγγισης στα εν λόγω κράτη μέλη. Σύμφωνα με το **άρθρο 7 παράγραφος 9**, τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από την υποχρέωση να διενεργούν ατομική αξιολόγηση, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και δικαιολογείται από τις περιστάσεις της υπόθεσης, μεταξύ άλλων εάν το παιδί κατά το πρόσφατο παρελθόν υποβλήθηκε ή όχι σε ατομική αξιολόγηση. Ενώ τα περισσότερα από τα κράτη μέλη που επέλεξαν να προβλέψουν την εν λόγω δυνατότητα παρέκκλισης το έπραξαν σύμφωνα με την οδηγία, ορισμένα κράτη μέλη δεν απαιτούν βάσει νόμου αξιολόγηση κατά περίπτωση για τους σκοπούς της εφαρμογής της.

3.7. Δικαίωμα ιατρικής εξέτασης (άρθρο 8)

Προκειμένου να διαφυλαχθεί η υγεία και η προσωπική ακεραιότητα παιδιού που στερείται την ελευθερία του, το **άρθρο 8 παράγραφος 1** της οδηγίας απαιτεί από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά αυτά έχουν το δικαίωμα σε επαγγελματική και ελάχιστα επεμβατική ιατρική εξέταση, η οποία διενεργείται, σύμφωνα με την παράγραφο 3, είτε κατόπιν πρωτοβουλίας των αρμόδιων αρχών είτε κατόπιν πρωτοβουλίας του παιδιού, του δικηγόρου ή του ασκούντος ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα, συντάσσεται εγγράφως (βλ. **παράγραφο 4**) και επικαιροποιείται εφόσον απαιτείται (βλ. **παράγραφο 5**). Σκοπός της εξέτασης αυτής είναι η αξιολόγηση της γενικής πνευματικής και σωματικής κατάστασης του παιδιού και ειδικότερα, όπως ορίζεται στην **παράγραφο 2**, της ικανότητάς του να αντιμετωπίσει την ανάκριση ή άλλες ανακριτικές πράξεις ή πράξεις συλλογής αποδεικτικών στοιχείων, ή οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται ή προβλέπεται να ληφθούν κατά του παιδιού, όπως η παρατεταμένη στέρηση της ελευθερίας του στο πλαίσιο της προσωρινής κράτησης. Η εξέταση αυτή απαιτείται επίσης ως βάση για τον προσδιορισμό των περιπτώσεων στις οποίες απαιτείται παροχή ιατρικής περίθαλψης (βλ. **παράγραφο 4**).

Ενώ όλα τα κράτη μέλη προβλέπουν τη δυνατότητα διενέργειας κάποιας μορφής ιατρικής εξέτασης σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας παιδιών που τελούν υπό αστυνομική κράτηση ή προσωρινή κράτηση, οι εν λόγω εξετάσεις δεν είναι πάντοτε απαραίτητο να διενεργούνται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

Επίσης, σε πολλά νομικά συστήματα δεν προβλέπεται ρητά ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματα ιατρικής εξέτασης προκειμένου να διαπιστωθεί αν το παιδί είναι ικανό να υποβληθεί σε ορισμένες διαδικαστικές πράξεις ή σε μέτρα καταναγκασμού. Συχνά επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των αρμόδιων ανακριτικών αρχών να ζητούν ιατρικό φάκελο για τον σκοπό αυτό, κάτι το οποίο δεν συνάδει με την οδηγία.

3.8. Οπτικοακουστική καταγραφή των ανακρίσεων (άρθρο 9)

Παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών δεν είναι πάντοτε ικανά να κατανοήσουν το περιεχόμενο των ανακρίσεων στις οποίες υποβάλλονται. Προκειμένου να διασφαλίζεται η επαρκής προστασία των παιδιών αυτών, οι ανακρίσεις παιδιών από αστυνομικές ή άλλες αρχές επιβολής του νόμου κατά τη διάρκεια ποινικών διαδικασιών πρέπει να καταγράφονται με οπτικοακουστικά μέσα, όταν, σύμφωνα με όσα ορίζονται στο **άρθρο 9 παράγραφος 1**, αυτό είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας στη συγκεκριμένη υπόθεση. Οι αρχές που είναι αρμόδιες για την ανάκριση θα πρέπει να

λαμβάνουν υπόψη, ιδίως, αν παρίσταται ή όχι δικηγόρος και αν το παιδί έχει στερηθεί ή όχι της ελευθερίας του, πρέπει δε να διασφαλίζουν ότι πρωταρχική σημασία δίνεται πάντοτε στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

Όταν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την εν λόγω καταγραφή μόνο βάσει ορισμένων γενικών κριτηρίων και δεν απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης, όπως αν το παιδί πάσχει από διανοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία που θα μπορούσε να καταστήσει σκόπιμη την οπτικοακουστική καταγραφή, είναι αμφίβολο αν η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο συνάδει με την οδηγία. Η ανεπαρκής τεχνική υποδομή δεν αποτελεί βάσιμο λόγο παρέκκλισης από τους κανόνες για την οπτικοακουστική καταγραφή, όπως ορίζονται στην οδηγία. Η συστημική έλλειψη επενδύσεων σε κατάλληλη τεχνική υποδομή δεν μπορεί να θεωρηθεί έκτακτο, ανυπέρβλητο τεχνικό πρόβλημα που θα δικαιολογούσε παρέκκλιση από τους κανόνες της οδηγίας σχετικά με την οπτικοακουστική καταγραφή. Γενικά, τέτοια ζητήματα έχουν επισημανθεί όσον αφορά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 9 στα δύο τρίτα των κρατών μελών.

3.9. Περιορισμός της στέρησης της ελευθερίας (άρθρο 10)

Τα παιδιά βρίσκονται σε ιδιαίτερα ευάλωτη θέση όταν στερούνται την ελευθερία τους, ιδίως όταν τελούν υπό αστυνομική κράτηση ή προσωρινή κράτηση. Κάθε στέρηση της ελευθερίας ενέχει πιθανό κίνδυνο βλάβης όσον αφορά τη σωματική, πνευματική και κοινωνική τους ανάπτυξη, καθώς και την επιτυχή επανένταξή τους στην κοινωνία. Ως εκ τούτου, η οδηγία θεσπίζει δύο βασικές αρχές τις οποίες πρέπει να τηρούν οι αρμόδιες αρχές όταν επιβάλλουν ποινές στερητικές της ελευθερίας.

Η πρώτη αρχή είναι ότι η στέρηση της ελευθερίας ενός παιδιού σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας πρέπει να έχει τη μικρότερη δυνατή χρονική διάρκεια και ότι πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη η ηλικία και η ατομική κατάσταση του παιδιού, καθώς και οι ιδιαίτερες περιστάσεις της περίπτωσης (**άρθρο 10 παράγραφος 1**). Η δεύτερη αρχή είναι ότι η στέρηση της ελευθερίας, και ειδικότερα η κράτηση, πρέπει πάντοτε να αποτελεί έσχατο μέτρο και ότι οι αποφάσεις για την επιβολή προσωρινής κράτησης πρέπει να βασίζονται σε αιτιολογημένη απόφαση, η οποία λαμβάνεται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και υπόκειται σε περιοδική επανεξέταση από δικαστήριο ανά εύλογα χρονικά διαστήματα (**άρθρο 10 παράγραφος 2**).

Πάνω από το ένα τρίτο του συνόλου των κρατών μελών δεν έχουν μεταφέρει στο εθνικό τους δίκαιο ούτε την πρώτη ούτε τη δεύτερη αρχή σε πλήρη συμμόρφωση με την οδηγία. Τα επαναλαμβανόμενα ζητήματα συμμόρφωσης διαδραματίζουν εν προκειμένω κάποιον ρόλο, συμπεριλαμβανομένης της εσφαλμένης μεταφοράς του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[23] και της γενικής έλλειψης ρητής νομικής απαίτησης στην εθνική νομοθεσία πολλών κρατών μελών για τη διενέργεια ενδελεχών κατά περίπτωση αξιολογήσεων από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές περιστάσεις του παιδιού και της υπόθεσης, ιδίως για τον προσδιορισμό της πιθανής καταλληλότητας εναλλακτικών μέτρων[24].

[23] Βλ. ενότητα 3.1.
[24] Βλ. ενότητα 3.6 σχετικά με το δικαίωμα ατομικής αξιολόγησης.

3.10. Εναλλακτικά μέτρα (άρθρο 11)

Το **άρθρο 11** της οδηγίας απαιτεί από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι, όποτε είναι δυνατόν, στα παιδιά επιβάλλονται εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, αντί μέτρων στέρησης της ελευθερίας τους. Αυτά τα εναλλακτικά μέτρα θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν την απαγόρευση να βρίσκεται το παιδί σε ορισμένες περιοχές, την υποχρέωση να διαμένει σε συγκεκριμένο τόπο, περιορισμούς σχετικά με την επαφή με συγκεκριμένα πρόσωπα, υποχρεώσεις εμφάνισης στις αρμόδιες αρχές, συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή συμμετοχή, με τη συγκατάθεση του παιδιού, σε θεραπευτικά προγράμματα ή προγράμματα απεξάρτησης (βλ. αιτιολογική σκέψη 46).

Τα περισσότερα κράτη μέλη προβλέπουν τέτοια εναλλακτικά μέτρα, αλλά το είδος των μέτρων διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών ή ακόμη και μεταξύ των περιφερειών των εν λόγω κρατών μελών. Λίγα είναι τα κράτη μέλη που δεν εγγυώνται τη διαθεσιμότητα περισσότερων του ενός εναλλακτικών μέτρων στο εθνικό δίκαιο ή που δεν εγγυώνται εναλλακτικά μέτρα για όλα τα παιδιά.

Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η οδηγία κάνει λόγο για εναλλακτικά μέτρα στον πληθυντικό αριθμό, γεγονός που σημαίνει ότι βάσει νόμου θα πρέπει να διατίθενται περισσότερα του ενός πιθανά εναλλακτικά μέτρα, δεδομένου του μεγάλου εύρους πιθανών μέτρων από τα οποία τα κράτη μέλη μπορούν, καταρχήν, να επιλέξουν. Ωστόσο, η κύρια πρόκληση για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά επωφελούνται πράγματι από την εφαρμογή τέτοιων εναλλακτικών μέτρων έγκειται στη δικαστική πρακτική, τα αποτελέσματα της οποίας διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών.

3.11. Ειδική μεταχείριση στην περίπτωση στέρησης της ελευθερίας (άρθρο 12)

Το **άρθρο 12 παράγραφος 1** της οδηγίας ορίζει ότι τα παιδιά που κρατούνται πρέπει να διαχωρίζονται από τους ενήλικες, εκτός εάν αυτό δεν εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Ομοίως, το **άρθρο 12 παράγραφος 2** ορίζει ότι τα παιδιά που τελούν υπό αστυνομική κράτηση πρέπει να διαχωρίζονται από τους ενήλικες, εκτός εάν αυτό δεν εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού ή εάν, σε εξαιρετικές περιστάσεις, αυτό δεν είναι πρακτικά δυνατό. Η τελευταία αυτή δυνατότητα παρέκκλισης μπορεί να έχει εφαρμογή σε περιπτώσεις σε αραιοκατοικημένες περιοχές, όπου τα αστυνομικά τμήματα δεν διαθέτουν χωριστές εγκαταστάσεις για την κράτηση παιδιών, δεδομένου ότι αντιμετωπίζουν πολύ λίγες υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται παιδιά. Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα παιδιά πρέπει, ωστόσο, να κρατούνται μαζί με ενήλικες με τρόπο συμβατό με το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

Οι αρχές αυτές δεν τηρούνται πλήρως στο εθνικό δίκαιο του ενός τρίτου περίπου των κρατών μελών. Αξίζει να σημειωθεί εδώ η διαφορά μεταξύ των κανόνων για τον διαχωρισμό στο πλαίσιο της αστυνομικής κράτησης και της προσωρινής κράτησης όσον αφορά τη δυνατότητα παρέκκλισης. Όσον αφορά την προσωρινή κράτηση, η οδηγία προβλέπει ότι η κοινή κράτηση είναι δυνατή μόνο όταν η χωριστή κράτηση δεν εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Τα διαρθρωτικά προβλήματα στην προσαρμογή των υποδομών κράτησης δεν δικαιολογούν παρέκκλιση από τον κανόνα αυτό.

Υπάρχουν επίσης ορισμένες περιπτώσεις στις οποίες οι προσπάθειες των κρατών μελών να μεταφέρουν στο εθνικό δίκαιο τις **παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 12** είχαν ως

αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της συμμόρφωσης με το δικαίωμα του παιδιού να κρατείται καταρχήν χωριστά από τους ενήλικες, ακόμη και από νεαρούς ενήλικες που μόλις συμπλήρωσαν το 18ο έτος της ηλικίας τους.

Οι παράγραφοι 3 και 4 ρυθμίζουν την επέκταση του πιο υποστηρικτικού και προστατευτικού καθεστώτος κράτησης για παιδιά στα παιδιά που ενηλικιώνονται κατά τη διάρκεια της κράτησής τους (τουλάχιστον έως ότου συμπληρώσουν την ηλικία των 21 ετών). Το πρόβλημα σε ορισμένα κράτη μέλη είναι ότι η επέκταση της κοινής κράτησης με παιδιά προβλέπεται ουσιαστικά εξ ορισμού, αντί να βασίζεται σε κατά περίπτωση αξιολόγηση με γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον των παιδιών μαζί με τα οποία θα κρατείται ο νεαρός ενήλικας. Σε άλλα κράτη μέλη, το εθνικό δίκαιο πλαισιώνεται με τρόπο που υποδηλώνει ότι οι νεαροί ενήλικες θα κρατούνται χωριστά τόσο από τα παιδιά όσο και από άλλους ενήλικες, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει νομική αβεβαιότητα ως προς την ερμηνεία αυτή.

Εκτός από τη χωριστή κράτηση από τους ενήλικες, απαιτούνται και άλλα ειδικά προστατευτικά και υποστηρικτικά μέτρα για τη διασφάλιση της ευημερίας και της ικανότητας επανένταξης των παιδιών, ιδίως όταν τελούν υπό προσωρινή κράτηση. Ως εκ τούτου, το **άρθρο 12 παράγραφος 5** απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα σε πέντε ουσιαστικούς τομείς όσον αφορά τα παιδιά που τελούν υπό προσωρινή κράτηση, τα οποία διασφαλίζουν, μεταξύ άλλων, την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματός τους στην οικογενειακή ζωή μέσω τακτικών επαφών με τη μορφή επισκέψεων και αλληλογραφίας με τους γονείς τους, την οικογένεια και τους φίλους τους. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει επίσης, εφόσον και στον βαθμό που κρίνονται σκόπιμα, να καλύπτουν περιπτώσεις αστυνομικής κράτησης και, εφόσον προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο, άλλες περιπτώσεις στέρησης της ελευθερίας.

Όλα τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα, συμπεριλαμβανομένης νομοθεσίας, τα οποία αποσκοπούν, τουλάχιστον σε ορισμένο βαθμό, στη διασφάλιση, ιδίως, της υγείας των παιδιών κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας τους. Άλλες απαιτήσεις, όπως η διασφάλιση του σεβασμού της θρησκευτικής ελευθερίας ή των πεποιθήσεων των παιδιών, εφαρμόζονται κυρίως μέσω γενικών διατάξεων σχετικά με την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας. Πολλά κράτη μέλη κοινοποίησαν επίσης γενικές διατάξεις του εθνικού δικαίου που κατοχυρώνουν το δικαίωμα της αξιοπρεπούς μεταχείρισης σύμφωνα με τα ισχύοντα πρότυπα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σε πολλά κράτη μέλη τα μέτρα μεταφοράς που έχουν κοινοποιηθεί δεν επαρκούν (εν μέρει) για την επίτευξη των προτύπων που προβλέπονται στην οδηγία για έναν από τους ακόλουθους λόγους: τα μέτρα δεν είναι αρκετά συγκεκριμένα ή δεν μπορούν να θεωρηθούν αποτελεσματικά για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και των προτύπων που προβλέπονται στην οδηγία, είναι ανεπαρκή ως προς το πεδίο εφαρμογής τους ώστε να καλύψουν όλους τους βασικούς στόχους που προσδιορίζονται στην οδηγία ή τις μορφές στέρησης της ελευθερίας στον απαιτούμενο βαθμό ή δεν καλύπτουν όλα τα παιδιά που στερούνται της ελευθερίας τους (αποτέλεσμα της μη συμμορφούμενης μεταφοράς του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας). Στο πλαίσιο διαβουλεύσεων με τα κράτη μέλη, αρκετά από αυτά ανέφεραν επίσης την ύπαρξη πρόσθετων πρακτικών μέτρων εφαρμογής, όπως η θέσπιση προγραμμάτων στήριξης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων που προσφέρονται εθελοντικά σε τακτική ή ad hoc βάση από τις αρμόδιες κοινωνικές ή εκπαιδευτικές υπηρεσίες, ενώ ορισμένα τόνισαν την εξατομίκευση της μεταχείρισης για κάθε παιδί. Συνολικά, ωστόσο, διαπιστώθηκε ότι τα

περισσότερα κράτη μέλη δεν κατάφεραν να αποδείξουν την πλήρη συμμόρφωση της μεταφοράς του άρθρου 12 παράγραφος 5.

Ομοίως, περίπου τα μισά κράτη μέλη δεν έλαβαν ειδικά μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι τα παιδιά που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους μπορούν να συναντήσουν όσο το δυνατό νωρίτερα τον ασκούντα τη γονική μέριμνα, δεδομένου ότι οφείλουν, τουλάχιστον, να προσπαθήσουν να το πράξουν σύμφωνα με το **άρθρο 12 παράγραφος 6** της οδηγίας.

3.12. Έγκαιρη και επιμελής εξέταση των υποθέσεων (άρθρο 13)

Το **άρθρο 13 παράγραφοι 1 και 2** της οδηγίας απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να διασφαλίζουν ότι οι ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά χαρακτηρίζονται επείγουσες και εξετάζονται με τη δέουσα επιμέλεια, καθώς και ότι τα ίδια τα παιδιά τυγχάνουν πάντοτε μεταχείρισης κατά τρόπο που να προστατεύεται η αξιοπρέπειά τους και κατά τρόπο που είναι κατάλληλος για την ηλικία τους, την ωριμότητά τους και το επίπεδο κατανόησης, και που λαμβάνει υπόψη τυχόν ειδικές ανάγκες, μεταξύ άλλων τις δυσχέρειες επικοινωνίας που ενδεχομένως έχουν.

Όπως και στο πλαίσιο των ειδικών μέτρων για τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους, τα περισσότερα κράτη μέλη θεωρούν ότι οι απαιτήσεις αυτές εφαρμόζονται επαρκώς μέσω γενικών διατάξεων του εθνικού δικαίου, όπως οι συνταγματικές αρχές, οι οποίες απαιτούν τον σεβασμό της αξιοπρέπειας των ατόμων και των εφαρμοστέων προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία έχει κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

3.13. Δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 14)

Η ιδιωτική ζωή των παιδιών κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών τους πληροφοριών που περιέχονται στην ποινική δικογραφία, θα πρέπει να διασφαλίζεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ώστε να αποτρέπεται, μεταξύ άλλων, ο στιγματισμός ως εμπόδιο για την επανένταξή τους στην κοινωνία. Αντίστοιχη απαίτηση για την προστασία των παιδιών προβλέπεται στο **άρθρο 14 παράγραφος 1** της οδηγίας.

Η **παράγραφος 2 του άρθρου 14** ορίζει ότι οι ακροαματικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά διεξάγονται συνήθως χωρίς την παρουσία ακροατηρίου ή ότι επιτρέπεται στα δικαστήρια ή στους δικαστές να διατάσσουν τη μη παρουσία του, ενώ η **παράγραφος 3** προσθέτει ότι πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν δημοσιεύονται οι οπτικοακουστικές καταγραφές των ανακρίσεων.

Κατά τη μεταφορά καθεμιάς από αυτές τις διατάξεις στο εθνικό δίκαιο εντοπίστηκαν μόνο ήσσονος σημασίας ζητήματα συμμόρφωσης σε πολύ λίγα κράτη μέλη. Ωστόσο, σε πολλά κράτη μέλη το πεδίο εφαρμογής των εθνικών διατάξεων για τη μεταφορά του γενικού δικαιώματος των παιδιών στην ιδιωτική ζωή, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 παράγραφος 1, δεν φαίνεται να επεκτείνεται στα παιδιά που είναι ύποπτα για διάπραξη ποινικού αδικήματος, αλλά δεν έχουν ακόμη χαρακτηριστεί επισήμως ως ύποπτοι ή κατηγορούμενοι (ή με τις

ισοδύναμες έννοιες των κρατών μελών) από τις αρμόδιες αρχές. Αυτό συνδέεται με την εσφαλμένη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[25].

Σε κάθε περίπτωση, τα κράτη μέλη πρέπει, σύμφωνα με το **άρθρο 14 παράγραφος 4**, σεβόμενα την ελευθερία της έκφρασης και της ενημέρωσης και την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης, να ενθαρρύνουν επίσης τα μέσα ενημέρωσης να λαμβάνουν μέτρα αυτορρύθμισης προκειμένου να επιτυγχάνονται οι στόχοι των κανόνων της οδηγίας σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής.

Ως εκ τούτου, τα περισσότερα κράτη μέλη δεν κοινοποίησαν επισήμως τα μέτρα μεταφοράς της εν λόγω διάταξης. Ωστόσο, στην απάντηση στη διαβούλευση της Επιτροπής σχετικά με τα πρακτικά μέτρα εφαρμογής, πάνω από το ένα τρίτο των κρατών μελών ανέφεραν ότι τα μέσα ενημέρωσης δεσμεύονται τουλάχιστον εν μέρει από νομοθετικά μέτρα που απαγορεύουν τη διάδοση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα, εικόνων ή καταγραφών παιδιών που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι. Αυτό συμπληρώνεται από αυτορρύθμιση. Άλλα κράτη μέλη ανέφεραν ότι τα μέσα ενημέρωσης στο νομικό τους σύστημα λειτουργούν σύμφωνα με κατευθυντήριες γραμμές που εκδίδονται από ειδικούς εθνικούς διοικητικούς φορείς και/ή σύμφωνα με κώδικες δεοντολογίας που επιβάλλονται και παρακολουθούνται από τα ίδια, χωρίς κρατική παρέμβαση.

3.14. Δικαίωμα του παιδιού να συνοδεύεται από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα κατά τη διαδικασία (άρθρο 15)

Θεσπίζεται αποκλειστικά για παιδιά δικονομική εγγύηση μαζί με το δικαίωμα του παιδιού να συνοδεύεται από τον ασκούντα τη γονική μέριμνα κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, όπως κατοχυρώνεται στο **άρθρο 15 παράγραφος 1** της οδηγίας, καθώς και, σύμφωνα με την παράγραφο 4, σε άλλα στάδια της διαδικασίας, όταν αυτό εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και δεν θίγει την ποινική διαδικασία. Εάν περισσότερα από ένα πρόσωπα ασκούν τη γονική μέριμνα για το ίδιο παιδί, όπως ορίζεται στην αιτιολογική σκέψη 57, το παιδί θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να συνοδεύεται από όλα τα πρόσωπα, εκτός εάν αυτό δεν είναι δυνατό στην πράξη παρά τις εύλογες προσπάθειες που έχουν κάνει οι αρμόδιες αρχές.

Τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει το δικαίωμα αυτό, παρότι λίγα κράτη μέλη περιορίζουν το πεδίο εφαρμογής του μέσω δυνατοτήτων παρέκκλισης που δεν προβλέπονται από την οδηγία. Αυτό συνδέεται επίσης με την εσφαλμένη μεταφορά του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[26].

Ωστόσο, τα περισσότερα ζητήματα συμμόρφωσης ανέκυψαν κατά τη μεταφορά των κανόνων σχετικά με τον ορισμό άλλου κατάλληλου ενήλικα, όπως προβλέπεται στις παραγράφους 2 και 3, οι οποίοι είναι παρόμοιοι με εκείνους που ορίζονται στο άρθρο 5 της οδηγίας.

Ορισμένα κράτη μέλη δεν επιτρέπουν στο παιδί να διορίζει μόνο του τον άλλο κατάλληλο ενήλικα, σε πρώτο βαθμό. Σε ορισμένα άλλα κράτη μέλη, οι αρμόδιες αρχές έχουν τη

[25] Βλ. ενότητα 3.1.
[26] Βλ. ενότητα 3.1.

διακριτική ευχέρεια να αποκλείουν τους ασκούντες τη γονική μέριμνα από τη διαδικασία χωρίς απαραιτήτως να πρέπει να διασφαλίσουν τον διορισμό άλλου κατάλληλου ενήλικα για την αντικατάστασή τους. Αυτό συνδέεται κυρίως με το γεγονός ότι δεν έχει θεσπιστεί η έννοια του «άλλου κατάλληλου ενήλικα», ο οποίος δεν έχει επίσης οριστεί επίσημα ως πραγματικός νόμιμος κηδεμόνας του παιδιού, όπως εκπαιδευτικός ή μέλος της οικογένειας που δεν ασκεί νόμιμα τη γονική μέριμνα του παιδιού.

Συνολικά, τα ζητήματα σχετικά με τη συμμορφούμενη μεταφορά του δικαιώματος συνοδείας μπορεί να έχουν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην ουσιαστική κατανόηση της ποινικής διαδικασίας από το παιδί και στην ικανότητά του να ασκεί τα δικονομικά του δικαιώματα. Ειδικότερα, τα παιδιά που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 6 παράγραφος 6 ή 8 της οδηγίας, δεν λαμβάνουν συνδρομή από δικηγόρο, θα μπορούσαν να αφεθούν πλήρως χωρίς την καθοδήγηση και την υποστηρικτική παρουσία κατάλληλου ενήλικα.

3.15. Δικαίωμα των παιδιών να παρίστανται αυτοπροσώπως και να συμμετέχουν στη δίκη τους (άρθρο 16)

Το **άρθρο 16 παράγραφος 1** υπενθυμίζει το δικαίωμα των παιδιών να παρίστανται στη δίκη τους. Ωστόσο, απαιτεί επιπλέον από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν και όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε τα παιδιά να μπορούν να συμμετέχουν ουσιαστικά, μεταξύ άλλων παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να ακούγονται και να εκφράζουν τη γνώμη τους. Όπως προτείνεται στην αιτιολογική σκέψη 60, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τα παιδιά να παρίστανται στη δίκη τους, μεταξύ άλλων με την αυτοπρόσωπη κλήτευσή τους και με την αποστολή αντιγράφου της κλήτευσης στον ασκούντα ή τους ασκούντες τη γονική μέριμνα ή σε άλλον κατάλληλο ενήλικα.

Από τα λίγα κράτη μέλη των οποίων το εθνικό δίκαιο δεν συμμορφώνεται πλήρως με αυτές τις απαιτήσεις, δύο προβλέπουν ότι τουλάχιστον ένα μέρος της δίκης μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να διεξαχθεί χωρίς τη φυσική παρουσία του παιδιού.

Επιπλέον, το **άρθρο 16 παράγραφος 2** ορίζει την απαίτηση να παρέχεται στα παιδιά που δικάστηκαν ερήμην το δικαίωμα σε νέα δίκη που επιτρέπει την εξέταση (νέων) αποδεικτικών στοιχείων ή σε άλλο αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας, σύμφωνα με και υπό τους όρους που καθορίζονται στην οδηγία (ΕΕ) 2016/343. Γενικά, οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που ρυθμίζουν τέτοια θέματα δεν αφορούν ειδικά τα παιδιά, αλλά εφαρμόζονται σε όλους τους υπόπτους και κατηγορουμένους. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι ζητήματα κατά τη μεταφορά των σχετικών διατάξεων της οδηγίας (ΕΕ) 2016/343, και συγκεκριμένα του άρθρου 8 σχετικά με το δικαίωμα παράστασης στη δίκη και του άρθρου 9 σχετικά με το δικαίωμα σε νέα δίκη, δεν έχουν μεταφερθεί ορθά σε τουλάχιστον έξι κράτη μέλη[27], κατά των οποίων έχουν κινηθεί διαδικασίες επί παραβάσει.

3.16. Δικαίωμα στη χορήγηση νομικής συνδρομής (άρθρο 18)

Τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι, όπως οι ενήλικες, επωφελούνται από τη δικαστική αρωγή, όπως ορίζεται στην οδηγία (ΕΕ) 2016/1919. Ωστόσο, για τα παιδιά, το

[27] Βέλγιο [INFR(2023)2094], Βουλγαρία [INFR(2023)2093], Κροατία [INFR(2023)2092], Ουγγαρία [INFR(2023)2141], Λετονία [INFR(2023)2140], Πολωνία [INFR(2024)2034].

άρθρο 18 ορίζει ρητά ότι η εθνική νομοθεσία σχετικά με το ευεργέτημα πενίας εγγυάται όχι μόνο το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο που παρέχεται σε όλους τους υπόπτους και κατηγορουμένους, αλλά και την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος συνδρομής από δικηγόρο, δυνάμει του άρθρου 6 της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση.

Τα ζητήματα συμμόρφωσης όσον αφορά τη μεταφορά της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919 επηρεάζουν επίσης την παροχή νομικής συνδρομής σε παιδιά. Τα κράτη μέλη που δεν έχουν μεταφέρει ορθά στο εθνικό δίκαιο την οδηγία (ΕΕ) 2016/1919 θεωρείται επίσης αυτομάτως ότι έχουν μεταφέρει πλημμελώς το άρθρο 18 της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση, εκτός εάν το ζήτημα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο αφορά μόνο ενήλικες υπόπτους ή κατηγορουμένους επειδή υπάρχουν διαφορετικοί κανόνες που διέπουν την παροχή νομικής συνδρομής σε παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι και συνάδουν με την οδηγία (ΕΕ) 2016/1919. Όσον αφορά τα ζητήματα συμμόρφωσης με την οδηγία (ΕΕ) 2016/1919, οι κανόνες σχετικά με τον χρόνο παροχής της δικαστικής αρωγής, όπως ορίζονται στο άρθρο 4 παράγραφος 5, δεν έχουν μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο με ορθό τρόπο από σχεδόν όλα τα κράτη μέλη[28]. Δεδομένου ότι τα επηρεαζόμενα κράτη μέλη εφαρμόζουν τους ίδιους κανόνες για τη νομική συνδρομή στα παιδιά όπως και στους ενήλικες, τα εν λόγω ζητήματα συμμόρφωσης δυνάμει της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919 συνιστούν ζητήματα συμμόρφωσης στο πλαίσιο και της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση.

Όπως επισημαίνεται σε σχέση με τη μεταφορά του άρθρου 6 της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, δεν προβλέπουν όλα τα κράτη μέλη συνδρομή από δικηγόρο, συμπεριλαμβανομένου του διορισμού δικηγόρου παροχής νομικής συνδρομής, από τη χρονική στιγμή επέλευσης της πρώτης, χρονικά, εκ των περιστάσεων που προβλέπονται στην οδηγία. Αυτό συνδέεται επίσης με την εσφαλμένη μεταφορά του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας[29].

Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα παιδιά που λαμβάνουν νομική συνδρομή πρέπει επίσης να επιστρέψουν τα σχετικά έξοδα σε ορισμένες περιπτώσεις, παρόλο που η συνδρομή από δικηγόρο είναι υποχρεωτική. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση εφαρμογής[30] της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919, τα μισά κράτη μέλη επιτρέπουν γενικά την ανάκτηση του κόστους σε περίπτωση καταδίκης ή σε περίπτωση περάτωσης της ποινικής διαδικασίας λόγω περιστάσεων που δεν απαλλάσσουν το πρόσωπο, όπως η παραγραφή. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εν λόγω ανάκτηση του κόστους πραγματοποιείται ανεξάρτητα από την οικονομική κατάσταση των θιγόμενων προσώπων.

3.17. Μέσα ένδικης προστασίας (άρθρο 19)

Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, αποτελεί θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα. Το **άρθρο 19** ορίζει, ως εκ τούτου, ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους αποτελεσματικό μέσο ένδικης προστασίας δυνάμει του εθνικού δικαίου σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους βάσει της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση. Η μορφή των εν λόγω μέσων ένδικης προστασίας αποτελεί

[28] Βλ. έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας (ΕΕ) 2016/1919 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Οκτωβρίου 2016, σχετικά με τη δικαστική αρωγή για υπόπτους και κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και για καταζητουμένους σε διαδικασίες εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης [COM(2023) 44 final].
[29] Βλ. ενότητα 3.1.
[30] Ό.π.

ζήτημα δικονομικής αυτονομίας. Το ποσοστό συμμόρφωσης με τη διάταξη αυτή όσον αφορά τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο είναι πολύ υψηλό. Όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν τουλάχιστον κάποια μορφή ένδικης προστασίας σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού βάσει της οδηγίας.

3.18. Κατάρτιση (άρθρο 20)

Η αποτελεσματική και συνεχής κατάρτιση των επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με παιδιά κατά τη διάρκεια ποινικών διαδικασιών σε τομείς όπως τα δικαιώματα των παιδιών, οι κατάλληλες ανακριτικές τεχνικές, η ψυχολογία του παιδιού και η επικοινωνία σε γλώσσα κατάλληλη για το παιδί είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της εφαρμογής της οδηγίας κατά τρόπο που συνάδει με τις απαιτήσεις και τους στόχους της. Ως εκ τούτου, το άρθρο 20 καθορίζει τις απαιτήσεις για την εν λόγω κατάρτιση για τους διαφορετικούς βασικούς παράγοντες. Οι προσεγγίσεις για τη μεταφορά των εν λόγω απαιτήσεων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών.

Η **παράγραφος 1** απαιτεί από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι το προσωπικό τόσο των αρχών επιβολής του νόμου όσο και των καταστημάτων κράτησης που ασχολείται με υποθέσεις που αφορούν παιδιά λαμβάνει ειδική κατάρτιση σε επίπεδο κατάλληλο για την επαφή του με τα παιδιά. Ωστόσο, η έλλειψη καθιερωμένων πλαισίων κατάρτισης που υπόκεινται σε μηχανισμούς ελέγχου της ποιότητας στην πράξη οδηγεί σε ζητήματα συμμόρφωσης σε πολλά κράτη μέλη. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν μεταφέρει στο εθνικό τους δίκαιο τις απαιτήσεις κατάρτισης δυνάμει της οδηγίας είτε για το προσωπικό επιβολής του νόμου είτε για το προσωπικό των φυλακών. Πολλά καθιστούν εθελοντική τη συμμετοχή σε σχετικά προγράμματα κατάρτισης. Φαίνεται επίσης ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη συχνότητα των προσφερόμενων προγραμμάτων κατάρτισης. Σε διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη, ορισμένα από αυτά επιβεβαίωσαν ότι τα προγράμματα κατάρτισης παρέχονται μόνο ad-hoc, βάσει αξιολογήσεων εσωτερικών αναγκών, ενώ άλλα έχουν καθιερώσει τακτικούς κύκλους κατάρτισης. Αυτό επισημάνθηκε επίσης από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων[31]. Επιπλέον, τα ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετείχαν στις διαβουλεύσεις επισημαίνουν πιθανές ελλείψεις στην ποιότητα των παρεχόμενων προγραμμάτων κατάρτισης. Όσον αφορά τους δικαστές και τους εισαγγελείς που ασχολούνται με ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά, τα κράτη μέλη πρέπει, σύμφωνα με την **παράγραφο 2**, να λαμβάνουν τουλάχιστον τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν ότι αυτοί διαθέτουν ειδικές ικανότητες ή έχουν ουσιαστική πρόσβαση σε ειδική κατάρτιση.

Τα εν λόγω «κατάλληλα μέτρα» δεν περιορίζονται κατ' ανάγκη σε νομοθετικά μέτρα και θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να σέβονται την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και τις διαφορές στην οργάνωση της δικαστικής εξουσίας στα κράτη μέλη, καθώς και τον ρόλο εκείνων που είναι αρμόδιοι για την κατάρτιση των δικαστών και των εισαγγελέων, όπως τα ανεξάρτητα εθνικά ιδρύματα για την κατάρτιση των δικαστικών. Τα περισσότερα κράτη μέλη που διαθέτουν νομοθετικές απαιτήσεις για την κατάρτιση των δικαστών και των εισαγγελέων διατήρησαν τους εν λόγω κανόνες πολύ γενικούς και επισήμαναν συμπληρωματικά πρακτικά

[31] Μελέτη του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2022), Children as suspects or accused persons in criminal proceedings — procedural safeguards (Παιδιά ως ύποπτοι ή κατηγορούμενοι στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών — δικονομικές εγγυήσεις), διαθέσιμη στη διεύθυνση https://fra.europa.eu/el/publication/2022/children-criminal-proceedings.

μέτρα εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που λαμβάνονται από ανεξάρτητους φορείς για την κατάρτιση και την αυτορρύθμιση του δικαστικού επαγγέλματος.

Στα κράτη μέλη στα οποία δεν υπάρχουν νομοθετικές διατάξεις σχετικά με την κατάρτιση των εισαγγελέων και των δικαστών, υπάρχουν διάφορα πλαίσια εφαρμογής, τα οποία βασίζονται κυρίως σε πρακτικά μέτρα εφαρμογής. Στο πλαίσιο διαβουλεύσεων, δύο κράτη μέλη ανέφεραν ότι το νομικό τους σύστημα συνεργάζεται με ειδικά δικαστήρια ανηλίκων και εισαγγελικές υπηρεσίες. Μόνο δικαστές και εισαγγελείς που έχουν αποκτήσει εξειδικευμένες γνώσεις μέσω κατάρτισης που παρέχεται από σχετικά ιδρύματα κατάρτισης για δικαστές και εισαγγελείς μπορούν να διορίζονται σε αυτές τις θέσεις. Επιπλέον, υπάρχουν κράτη μέλη στα οποία παρέχεται εξειδικευμένη κατάρτιση από ειδικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά, όπως φαίνεται, μόνο σε εθελοντική βάση, τουλάχιστον για ορισμένους σχετικούς επαγγελματίες του τομέα απονομής δικαιοσύνης. Αυτό δεν επαρκεί κατ' ανάγκη για να διασφαλιστεί ότι όλα τα ενδιαφερόμενα άτομα λαμβάνουν πράγματι ειδική κατάρτιση.

Σύμφωνα με την **παράγραφο 3**, πρέπει επίσης να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα για την προώθηση τουλάχιστον της παροχής ειδικής κατάρτισης στους δικηγόρους που ασχολούνται με ποινικές διαδικασίες που αφορούν παιδιά, με τον δέοντα σεβασμό στην ανεξαρτησία του νομικού επαγγέλματος και στον ρόλο εκείνων που είναι αρμόδιοι για την κατάρτιση των δικηγόρων, όπως οι εθνικοί δικηγορικοί σύλλογοι.

Κατά τη διαβούλευση για το θέμα αυτό, ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν ότι παρέχουν χρηματοδότηση στους εθνικούς δικηγορικούς συλλόγους για να διευκολύνουν την κατάλληλη κατάρτιση των δικηγόρων σε φιλικές προς τα παιδιά μεθόδους απονομής δικαιοσύνης και/ή απαιτούν από τους δικηγόρους που επιθυμούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δικηγόρων που παρέχουν νομική συνδρομή για παιδιά να έχουν παρακολουθήσει ειδική κατάρτιση. Ωστόσο, η συντριπτική πλειονότητα των κρατών μελών ανέφερε ότι στο νομικό τους σύστημα, η κατάρτιση ρυθμίζεται και παρέχεται εξ ολοκλήρου από τους εθνικούς δικηγορικούς συλλόγους και ότι το κράτος δεν παρεμβαίνει στο θέμα αυτό.

Τέλος, στην **παράγραφο 4** ζητείται από τα κράτη μέλη να ενθαρρύνουν πρωτοβουλίες, ούτως ώστε όσοι παρέχουν στα παιδιά υποστήριξη και οι υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης να τυγχάνουν επαρκούς κατάρτισης και να τηρούν τα επαγγελματικά πρότυπα όσον αφορά την αμεροληψία, τον σεβασμό και τον επαγγελματισμό. Αυτό θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσω των δημόσιων υπηρεσιών των κρατών μελών ή μέσω της χρηματοδότησης οργανώσεων υποστήριξης παιδιών.

Στο πλαίσιο διαβουλεύσεων με τα κράτη μέλη, ορισμένα παρείχαν πληροφορίες σχετικά με τα πρακτικά μέτρα εφαρμογής και τις δομές που έχουν θεσπιστεί για να διευκολύνουν την κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα της υποστήριξης παιδιών και της αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Τα μέτρα που έχουν θεσπιστεί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων: τη δημιουργία ειδικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων/προγραμμάτων· την παροχή χρηματοδότησης σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν σχετική κατάρτιση και καθοδήγηση· την απαίτηση για όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά να παρακολουθήσουν πρόγραμμα βασικής κατάρτισης σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού στο πλαίσιο των επαγγελματικών τους προσόντων· και το άνοιγμα κύκλων κατάρτισης που χρηματοδοτούνται από το κράτος για μέλη του δικαστικού σώματος σε άλλα επαγγέλματα, ιδίως σε επιμελητές κοινωνικής αρωγής και επαγγελματίες που καθοδηγούν τις διαδικασίες διαμεσολάβησης.

3.19. Συλλογή στοιχείων (άρθρο 21)

Για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της οδηγίας που αφορά η παρούσα έκθεση, είναι αναγκαία η συλλογή σχετικών δεδομένων. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το **άρθρο 21**, τα κράτη μέλη όφειλαν να αποστείλουν στην Επιτροπή έως τις 11 Ιουνίου 2021, και στη συνέχεια ανά τριετία, τα διαθέσιμα δεδομένα που αποδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο έχουν εφαρμοστεί τα δικαιώματα που προβλέπονται στην οδηγία που αφορά η παρούσα έκθεση.

Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 64, τα εν λόγω δεδομένα θα πρέπει να περιλαμβάνουν τόσο τα δεδομένα που καταγράφονται από τις δικαστικές αρχές και από τις αρχές επιβολής του νόμου όσο και, στο μέτρο του δυνατού, τα διοικητικά δεδομένα που συγκεντρώνονται από τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής πρόνοιας όσον αφορά τα δικαιώματα που προβλέπονται στην οδηγία που αφορά η παρούσα έκθεση, και ιδίως σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών που έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο, τον αριθμό των ατομικών αξιολογήσεων που διενεργούνται, τον αριθμό των ανακρίσεων που καταγράφονται με οπτικοακουστικά μέσα και τον αριθμό των παιδιών που στερούνται της ελευθερίας τους.

Διαβιβάστηκαν δεδομένα από περισσότερα από τα δύο τρίτα των κρατών μελών. Ωστόσο, ακόμη και όταν έχουν διαβιβαστεί δεδομένα, σπανίως είναι τόσο περιεκτικά όσο προβλέπει η οδηγία. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να προσαρμόσουν τις πρακτικές συλλογής δεδομένων σύμφωνα με την οδηγία.

3.20. Έξοδα (άρθρο 22)

Τέλος, η οδηγία ρυθμίζει την κατανομή των πρόσθετων διαδικαστικών εξόδων που προκύπτουν από την εφαρμογή του δικαιώματος ατομικής αξιολόγησης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 7, του δικαιώματος ιατρικής εξέτασης, όπως ορίζεται στο άρθρο 8, και της οπτικοακουστικής καταγραφής των ανακρίσεων, όπως προβλέπεται στο άρθρο 9 της οδηγίας. Το **άρθρο 22** ορίζει ότι τα εν λόγω έξοδα καλύπτονται πάντοτε από τα κράτη μέλη, ανεξάρτητα από την έκβαση της διαδικασίας, εκτός από τα έξοδα που προκύπτουν από την εφαρμογή του δικαιώματος ιατρικής εξέτασης, εφόσον καλύπτονται από ιατρική ασφάλιση.

Ωστόσο, σε μικρό αριθμό κρατών μελών, δεν διασφαλίζεται ρητά ότι το κράτος θα καλύπτει τα εν λόγω έξοδα, ενώ σε άλλα, το εθνικό δίκαιο προβλέπει άμεσα ότι τουλάχιστον ένα μέρος των εξόδων πρέπει να καλύπτεται από το παιδί, είτε γενικά είτε τουλάχιστον στις περιπτώσεις που το παιδί κρίνεται ένοχο. Αυτό συνεπάγεται αδικαιολόγητη οικονομική επιβάρυνση για τα παιδιά και, κατ' επέκταση, για τον ασκούντα ή τους ασκούντες τη γονική μέριμνα στα εν λόγω κράτη μέλη και συνιστά ζήτημα συμμόρφωσης.

3.21. Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο (άρθρο 24)

Το **άρθρο 24 παράγραφος 1** υποχρεώνει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν διατάξεις για τη μεταφορά της οδηγίας και να ενημερώσουν σχετικά την Επιτροπή. Ωστόσο, ορίζει επίσης ότι, όταν αυτές οι διατάξεις θεσπιστούν, περιέχουν αναφορά στην οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Αυτού του είδους η διάταξη αναφέρεται επίσης ως «ρήτρα διασύνδεσης». Σκοπός της είναι να εξασφαλίσει επαρκή δημοσιότητα για τα μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο και να δώσει στα θιγόμενα πρόσωπα τη δυνατότητα να εξακριβώσουν την έκταση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους

στον συγκεκριμένο τομέα που διέπεται από το δίκαιο της ΕΕ, όπως έχει μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο[32].

Τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να επιλέξουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η εν λόγω αναφορά, αρκεί να θεσπίσουν ειδικό μέτρο μεταφοράς (acte positif de transport) το οποίο αναφέρει ρητά την οδηγία. Ειδικότερα όσον αφορά τους προϋπάρχοντες νόμους, θα μπορούσε, για παράδειγμα, να πρόκειται για ειδική πράξη που δημοσιεύεται στην επίσημη εφημερίδα του κράτους μέλους, στην οποία θα αναφέρονται σαφώς οι προϋπάρχουσες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις με τις οποίες το αντίστοιχο κράτος μέλος θεωρεί ότι μετέφερε την οδηγία στο εθνικό του δίκαιο. Επομένως, δεν επιβάλλεται απαραιτήτως νομοθετική τροποποίηση. Ωστόσο, όταν δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο για να διασφαλιστεί η αναφορά στην οδηγία, τα οικεία μέτρα μπορούν να απορριφθούν από την Επιτροπή ως μέτρα μεταφοράς.

Αρχικά, μόνο τρία κράτη μέλη εφάρμοσαν πλήρως τη ρήτρα διασύνδεσης της οδηγίας. Τα περισσότερα άλλα κράτη μέλη συμμορφώθηκαν με την εν λόγω απαίτηση μόνο όσον αφορά τα νέα μέτρα που θεσπίστηκαν με σκοπό τη μεταφορά της οδηγίας και όχι όσον αφορά την προϋπάρχουσα νομοθεσία, ενώ λίγα κράτη μέλη δεν εφάρμοσαν πλήρως αυτή την απαίτηση. Αυτή η έλλειψη ορθής εφαρμογής της ρήτρας διασύνδεσης προβλήθηκε σε διαδικασίες επί παραβάσει κατά των 22 επηρεαζόμενων κρατών μελών.

Στις 30 Απριλίου 2024, μετά από συζητήσεις με τα κράτη μέλη, η Επιτροπή πρότεινε δοκιμαστική φάση ενός έτους, κατά τη διάρκεια της οποίας η επίσημη δημοσίευση των εθνικών μέτρων μεταφοράς που απαιτείται από τη ρήτρα διασύνδεσης διασφαλίζεται μέσω του EUR-Lex. Στο τέλος της δοκιμαστικής φάσης, η Επιτροπή θα αξιολογήσει τα αποτελέσματα και τις πρακτικές των κρατών μελών. Εάν διαπιστωθεί ότι η δοκιμαστική φάση δεν έχει αποφέρει τα απαιτούμενα αποτελέσματα, η Επιτροπή επιφυλάσσεται του δικαιώματός της να συνεχίσει να επιβάλλει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις ρήτρες διασύνδεσης. Εντωμεταξύ, τυχόν αιτιάσεις στο πλαίσιο υπό εξέλιξη προδικαστικών διαδικασιών ή ερευνών σχετικά με την εκπλήρωση των απαιτήσεων βάσει των ρητρών διασύνδεσης δεν θα εξετάζονται (περαιτέρω), εάν τα κράτη μέλη έχουν συμφωνήσει να δημοσιεύουν υπερσυνδέσμους και/ή έγγραφα απευθείας στο EUR-Lex.

Παρά τα σαφή πλεονεκτήματα της λύσης του EUR-Lex όσον αφορά την προσβασιμότητα, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να εξαιρεθούν από αυτή τη μέθοδο δημοσίευσης εάν δεσμευτούν να παραπέμπουν συστηματικά και άμεσα στις οδηγίες στα εθνικά τους μέτρα μεταφοράς ή να δημοσιεύουν εθνικές επίσημες ανακοινώσεις προς τον σκοπό αυτό, για τη μεταφορά της εθνικής νομοθεσίας τόσο πριν όσο και μετά την ημερομηνία μεταφοράς της αντίστοιχης οδηγίας.

4. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ

Εκτός από τη γενική αξιολόγηση της μεταφοράς του άρθρου 6 της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, η Επιτροπή δεσμεύτηκε επίσης να υποβάλει εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης. Για τον σκοπό αυτό, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή της παρούσας έκθεσης,

[32] Απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Φεβρουαρίου 2003, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-415/01, EU:C:2003:118, σκέψη 21.

η Επιτροπή πραγματοποίησε διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη και τους ζήτησε να υποβάλουν σχετικές πληροφορίες και στατιστικά στοιχεία. Ζητήθηκε από τα κράτη μέλη να υποβάλουν πληροφορίες/δεδομένα σχετικά με την πρακτική / τις πρακτικές ρυθμίσεις τους όσον αφορά:

α) το δικαίωμα συνάντησης με δικηγόρο πριν από την εξέτασή τους, όπως ορίζεται στην παράγραφο 4 στοιχείο α)·
β) τους κανόνες σχετικά με το απόρρητο της επικοινωνίας, όπως ορίζονται στην παράγραφο 4 στοιχείο α) και στην παράγραφο 5·
γ) τη δυνατότητα παρέκκλισης βάσει αναλογικότητας που προβλέπεται στην παράγραφο 6 και τη δυνατότητα προσωρινής παρέκκλισης που προβλέπεται στην παράγραφο 8·
δ) τους κανόνες αναβολής της εξέτασης όπως ορίζονται στην παράγραφο 7· και
ε) τη σχετική νομολογία.

Ελήφθησαν οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

Πρώτον, όσον αφορά το δικαίωμα συνάντησης και διαβούλευσης με δικηγόρο πριν από την εξέταση, όλα τα κράτη μέλη εκτός από δύο ανέφεραν ότι η νομοθεσία τους δεν προβλέπει ελάχιστο/μέγιστο χρονικό διάστημα για τις εν λόγω διαβουλεύσεις. Τα περισσότερα κράτη μέλη αναφέρουν ότι, στην πράξη, τα παιδιά και οι δικηγόροι τους θα έχουν στη διάθεσή τους όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο, εντός λογικών πλαισίων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι εν λόγω διαβουλεύσεις αναφέρεται ότι διαρκούν περίπου 30 λεπτά.

Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη, οι διαβουλεύσεις περιορίζονται καταρχήν σε 30 λεπτά, με δυνατότητα παράτασης μόνο κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος. Οι ρυθμίσεις που θέτουν ένα τέτοιο γενικό όριο στον χρόνο που χορηγείται στα παιδιά για διαβούλευση με τον δικηγόρο τους δεν συμμορφώνονται καθαυτές με την οδηγία. Ωστόσο, πρέπει να διασφαλιστεί ότι, στην πράξη, η αίτηση παράτασης του ορίου αυτού γίνεται πάντα δεκτή όταν αυτό είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα της διαδικασίας, ιδίως όταν ένα παιδί μπορεί να χρειάζεται περισσότερο χρόνο με τον δικηγόρο του λόγω, για παράδειγμα, δυσκολιών στην επικοινωνία.

Για ορισμένα κράτη μέλη, από τις πληροφορίες που υποβλήθηκαν προκύπτει επίσης ότι δεν διασφαλίζουν ότι το παιδί έχει πάντα τη δυνατότητα να συναντηθεί κατ' ιδίαν με τον δικηγόρο για τους σκοπούς των εν λόγω διαβουλεύσεων. Σε αυτά τα κράτη μέλη, οι διαβουλεύσεις διευκολύνονται, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, μόνο μέσω τηλεφώνου. Η πρακτική αυτή δεν συνάδει, καταρχήν, με το δικαίωμα «συνάντησης» με τον δικηγόρο, όπως ορίζεται στην οδηγία, δεδομένου ότι η συνάντηση συνεπάγεται ότι ο δικηγόρος θα πρέπει να παρίσταται αυτοπροσώπως. Το αν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί σε ορισμένες περιπτώσεις με γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αξιολογηθεί περαιτέρω.

Δεύτερον, όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων σχετικά με το απόρρητο της επικοινωνίας μεταξύ του παιδιού και του δικηγόρου του, όπως ορίζεται στην παράγραφο 4 στοιχείο α) και στην παράγραφο 5, όλα τα κράτη μέλη που απάντησαν ανέφεραν ότι διασφαλίζεται πάντοτε ότι οι διαβουλεύσεις μεταξύ των παιδιών και των δικηγόρων τους είναι εμπιστευτικές. Η πλειονότητα ανέφερε ότι διατίθενται χωριστές

εγκαταστάσεις για τον σκοπό αυτό όταν το παιδί έχει στερηθεί την ελευθερία του στο πλαίσιο αστυνομικής κράτησης ή προσωρινής κράτησης.

Ωστόσο, τουλάχιστον δύο κράτη μέλη φαίνεται να επιτρέπουν την οπτική παρακολούθηση των εν λόγω εγκαταστάσεων. Μολονότι η οδηγία δεν αποκλείει ρητά την πρακτική αυτή, μπορεί ενδεχομένως να εγείρει ανησυχίες, όταν εμπιστευτικά έγγραφα ή άλλο υλικό που εξετάζεται από το παιδί και τον δικηγόρο του κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαβούλευσης είναι εμφανώς προσβάσιμα στο πρόσωπο ή στα πρόσωπα που την παρακολουθούν.

Τρίτον, όσον αφορά την εφαρμογή των δυνατοτήτων παρέκκλισης που προβλέπονται στις παραγράφους 6 και 8 της οδηγίας, ορισμένα από τα κράτη μέλη που απάντησαν ανέφεραν ότι η εν λόγω δυνατότητα παρέκκλισης δεν προβλέπεται στα νομικά τους συστήματα. Τα κράτη μέλη που θεωρούν ότι προβλέπεται, είτε ανέφεραν ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των υποθέσεων στις οποίες εφαρμόστηκε η δυνατότητα παρέκκλισης είτε απλώς δεν παρείχαν αριθμητικά στοιχεία. Ένα κράτος μέλος ανέφερε ότι η δυνατότητα παρέκκλισης υπάρχει στο νομικό του σύστημα, αλλά δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί.

Ζητήθηκε επίσης από τα κράτη μέλη να υποδείξουν την εθνική αρχή που είναι αρμόδια για τη διενέργεια της αξιολόγησης που προβλέπεται στην παράγραφο 6, προκειμένου να διαπιστωθεί αν η παρέκκλιση από τις απαιτήσεις της οδηγίας σχετικά με τη συνδρομή από δικηγόρο είναι αναλογική και συνάδει με το δικαίωμα του παιδιού σε δίκαιη δίκη και την ουσιαστική άσκηση των δικαιωμάτων υπεράσπισής του. Στην ερώτηση αυτή, τα περισσότερα κράτη μέλη απάντησαν ότι αρμόδια είναι η αρχή που αποσκοπεί στη διεξαγωγή της ανάκρισης ή άλλης ανακριτικής πράξης (συνήθως η αστυνομία) ή η αρχή που είναι συνολικά υπεύθυνη για τη διαδικασία τη δεδομένη χρονική στιγμή (συνήθως εισαγγελέας ή ανακριτής στο προδικαστικό στάδιο, ανάλογα με το νομικό σύστημα). Σε λίγα κράτη μέλη η σχετική αξιολόγηση πρέπει πάντα να διενεργείται από δικαστική αρχή.

Ωστόσο, εξακολουθεί να μην είναι σαφές αν, σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες η αρμόδια αρχή είναι αρχή επιβολής του νόμου, η απόφαση εφαρμογής της παρέκκλισης εξακολουθεί να πρέπει, ωστόσο, να εγκρίνεται από εισαγγελέα ή ανακριτή, ανάλογα με την περίπτωση, ή υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο κατά το στάδιο της δίκης. Αυτό θα ήταν σημαντικό για τη διασφάλιση αποτελεσματικού μέσου ένδικης προστασίας και, ιδανικά, για την πρόληψη τυχόν κατάχρησης της δυνατότητας παρέκκλισης.

Οι ίδιες απαντήσεις ελήφθησαν ουσιαστικά όσον αφορά την εφαρμογή της δυνατότητας προσωρινής παρέκκλισης που προβλέπεται στην **παράγραφο 8** της οδηγίας. Δεν υποβλήθηκαν δεδομένα σχετικά με τη συχνότητα εφαρμογής και ακόμη δεν είναι σαφές αν μια απόφαση που λαμβάνεται από αρχή επιβολής του νόμου για εφαρμογή της δυνατότητας παρέκκλισης υπόκειται πάντα σε δικαστικό έλεγχο.

Τέταρτον, όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων για την αναβολή της εξέτασης, όπως ορίζονται στην παράγραφο 7, σχεδόν τα μισά κράτη μέλη παρείχαν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύεται στο εθνικό τους νομικό σύστημα η έννοια του «εύλογου χρονικού διαστήματος», που θεσπίζεται στο άρθρο 6 παράγραφος 7.

Τα περισσότερα δεν ορίζουν ρητά την έννοια αυτή στο εθνικό δίκαιο, αλλά αφήνουν τις αρμόδιες αρχές να την ερμηνεύουν κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης, ιδίως αν το παιδί έχει στερηθεί την ελευθερία του ή όχι.

Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν συγκεκριμένα όρια για το χρονικό διάστημα που έχει στη διάθεσή τους ο επιλεγμένος δικηγόρος του παιδιού για να εμφανιστεί. Αυτό κυμαίνεται από μία ώρα έως τρεις ημέρες (σε περιπτώσεις στις οποίες το παιδί δεν έχει στερηθεί την ελευθερία του και η καθυστέρηση δεν αναμένεται να υπονομεύσει την έρευνα).

Όπως επισημάνθηκε στη συζήτηση σχετικά με τη μεταφορά του άρθρου 6 παράγραφος 7, η οδηγία δεν ορίζει την έννοια του «εύλογου χρονικού διαστήματος». Η Επιτροπή θεωρεί, ωστόσο, ότι θα πρέπει να ερμηνευθεί ως «όσο διάστημα χρειάζεται για την εμφάνιση δικηγόρου στο σημείο», εξυπακούεται δε ότι, σε περιπτώσεις εμφανώς υπερβολικής ή παράλογης καθυστέρησης, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να διορίσουν άλλον δικηγόρο εν υπηρεσία για τη διάρκεια της συγκεκριμένης πράξης.

Τέλος, όσον αφορά τη σχετική νομολογία σε εθνικό επίπεδο, στην οποία έχει αναφερθεί παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού βάσει του άρθρου 6, ιδίως σε σχέση με την εφαρμογή των δυνατοτήτων παρέκκλισης που προβλέπονται στις παραγράφους 6 και 8, τα κράτη μέλη ανέφεραν ότι δεν γνωρίζουν τέτοιες περιπτώσεις και/ή δεν τηρούν σχετικά στατιστικά στοιχεία. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να αξιολογήσει ποια συγκεκριμένα στοιχεία των ζητημάτων συμμόρφωσης δυνάμει του άρθρου 6 ενδέχεται να έχουν προκύψει στην πράξη, ούτε τη συχνότητα τέτοιων περιστατικών.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στόχος της οδηγίας είναι να ενισχυθούν και να συμπληρωθούν οι δικονομικές εγγυήσεις για τα παιδιά που είναι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι σε ποινικές διαδικασίες με ολοκληρωμένο τρόπο, ώστε να διασφαλιστεί ότι έχουν την πραγματική και ουσιαστική δυνατότητα να κατανοήσουν πλήρως και να παρακολουθήσουν τη διαδικασία εναντίον τους, καθώς και να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε δίκαιη δίκη. Ως εκ τούτου, η εν λόγω οδηγία έχει συμβάλει σημαντικά στις προσπάθειες για τη διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στη δικαιοσύνη σε ολόκληρη την ΕΕ για μία από τις πλέον ευάλωτες κατηγορίες υπόπτων και κατηγορουμένων. Η δυνατότητά της να επιφέρει θετικό αντίκτυπο δεν εκτείνεται μόνο στην ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών στα δικαστικά τους συστήματα, αλλά και στην πρόληψη της υποτροπής και στην προώθηση της κοινωνικής αποκατάστασης και επανένταξης των παιδιών.

Ωστόσο, στην παρούσα έκθεση επισημαίνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν ζητήματα συμμόρφωσης σε σχέση με βασικές διατάξεις της οδηγίας σε ορισμένα κράτη μέλη. Αυτό είναι ιδιαίτερα αληθές και προβληματικό όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής των εθνικών μέτρων για την εφαρμογή της οδηγίας, καθώς και τη μεταφορά βασικών ουσιαστικών διατάξεων, μεταξύ άλλων σχετικά με τα δικαιώματα ενημέρωσης, τη συνδρομή από δικηγόρο, το δικαίωμα ατομικής αξιολόγησης και τους κανόνες για την επιβολή και τη μεταχείριση σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας. Με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν για την παρούσα έκθεση, φαίνεται επίσης ότι υπάρχουν ζητήματα συμμόρφωσης όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 6 της οδηγίας, ιδίως όσον αφορά τους κανόνες σχετικά με την αναβολή της εξέτασης και το δικαίωμα συνάντησης με δικηγόρο και διαβούλευσης με δικηγόρο πριν από την εξέταση.

Η Επιτροπή θα συνεχίσει κατά προτεραιότητα τις διαδικασίες επί παραβάσει που κινήθηκαν λόγω πλημμελούς μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο και θα συνεχίσει να αξιολογεί τη

συμμόρφωση των κρατών μελών με την οδηγία. Εφόσον απαιτείται, η Επιτροπή θα λάβει κάθε κατάλληλο μέτρο για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις διατάξεις της οδηγίας σε ολόκληρη την ΕΕ.